

Orta Asya'da Misyonerler ve Faaliyetleri: Kırgızistan Örneği

Hidayet AYDAR*

Özet

Bu çalışmada Orta Asya ülkelerinden biri olan Kırgızistan'da misyonerler ve faaliyetleri konusu üzerinde durulmaktadır. Ülkeye Hıristiyanlığın ve bununla bağlantılı olarak misyonerlik faaliyetlerinin girişi eski olmakla birlikte, bu yöndeki esas etkili çalışmalar, ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından sonra olmuştur. Kırgızistan'ın dini özgürlük konusundaki esnek ve kolaylaştırıcı yasalarından yararlanarak bölgeye gelen misyonerler, kısa bir süre içerisinde büyük organizasyonlar meydana getirmiş ve bunların çatısı altında çok ciddi misyonerlik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Onların bu faaliyetleri sonucunda Müslüman Kırgız halkından bir kısmı, din değiştirerek Hıristiyan olmuştur. Makalede bu yöndeki girişimler ve gelişmeler, misyonerlerin etkili olmalarının nedenleri vs. gibi konular işlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, misyonerler, Hıristiyanlaşma, eğitim kurumları, yardım

1 – Misyoner

Misyoner sözü, Latince "görev ve yetki" anlamına gelen "mission" sözünden gelmektedir.¹ Buna göre "misyoner", "Hıristiyan dinini yaymakla görevli olan kişi" demektir. Misyonerliğin, başta İsa'nın Yeni

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Bilim Dalı.

¹ Bkz. Şinasi Gündüz, "Misyonerlik", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), c.XXX.

Ahit'te talebeline yönelik bir takım sözleri² olmak üzere bazı dini referanslardan³ hareketle çok eski dönemlerden itibaren yapıldığı belirtilmektedir. Misyonerler dünyadaki pek çok farklı ülkeye giderek dinlerini yayma hizmetinde bulunmuşlardır. Misyonerlerin dinlerini yaymak için gittikleri, yani misyonerlik faaliyeti yaptıkları ülkeye "misyon ülke" denmektedir.⁴ Bu cümleden olarak misyonerler, bir "misyon ülke" olarak Kırgızistan'a⁵ da gelmişler ve burada da önemli bazı çalışmalar yapmışlardır.

2 – Hıristiyanlığın bölgede yayılması

Kırgızistan küçük bir ülke olmasına rağmen, büyük dini faaliyetlere sahne olmaktadır.⁶ Çok sayıda din ve akım, Kırgızistan topraklarında faaliyet göstermektedir.⁷ Hatta Orta Asya'da dini akım ve örgütlerin⁸ en rahat faaliyet yaptıkları ülkenin Kırgızistan olduğu dahi söylenmektedir. Bunun nedeninin de, Kırgızistan'da diğer ülkelere göre daha fazla demokratik ortam ve anlayışın hâkim olmasıdır. Esasen bundan dolayı yetkililer, Kırgızistan'ı, "Asya'nın İsviçre'si" ve bölgedeki "demokratik ada" diye tanımlamaktadırlar.⁹

² Bkz. Matta, 24/14; Markos, 16/15.

³ Bkz. Resullerin İşleri, 1/8; Vahiy, 7/9.

⁴ Bkz. Gündüz, a.g.md., 193-199.

⁵ Kırgızistan, Doğusunda Çin, Batısında Özbekistan, Kuzeyinde Kazakistan ve Güneyinde de Tacikistan'ın bulunduğu 5.200.000 civarında nüfusu olan, halkının %80'nin Müslüman olduğu küçük bir Orta Asya ülkesidir.

⁶ John Anderson, "Religion, State and Society in the New Kyrgyzstan", *Journal of Church and State*, (Ocak 1999), sayı 1, 99 vd.; Salih Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 17, sayı 2, (2008), 233-252.

⁷ Bkz. Bakıt Murzaraimov, "Kırgızistan'dın Aymagındağ Misyonerlik Araketi Cana Diniy Ağımdar", *Teologiya Fakültetinin İlmij Jurnalı İlahiyat Fakültesi İlmij Dergisi*, (Kırgız Respublikasının Bilim Beruu Madaniyat Ministrliği Oş Mamekettik Üniversitesi Teologiya Fakülteti), (Oş: 2003), sayı 3-4, sayfa 65-72; Tınçtбек Çorotekin, "Kırgızistan Cumhuriyeti", (Çev. Nurgül Moldolieva), *Türkler Ansiklopedisi*, (Ankara: 2002), X/230-231; Kurmanbek Kudaybergenov, *Misyonerlerin Davet Metodları*, Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi (Danışman: Murzaraimov Bakıt), (Araşan/Bişkek 2006), 37; Durmuş Arık, "Küreselleşme Sürecinde Kırgızistan'da Misyoner Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme", *Dini Araştırmalar*, (Ankara: 2000), cilt 6, sayı 17, 327-349.

⁸ Orta Asya'daki zararlı dini akım ve guruplar ile misyonerlik faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. Sabri Hizmetli, *Orta Aziya Turik Respublikalarındağ Ziyandı Ağımdar Cane Missionerlik*, (Almatı: 2006), 48-245; Mustafa Erdem, *Kırgız Türkleri Sosyal Antropoloji Araştırmaları*, (Ankara: ASAM Yayınları, 2000), 50-51.

⁹ Bkz. Jessica N. Trisko, "Coping with the Islamist Threat: analysing repression in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan", *Central Asian Survey*, (December 2005), vol. 24, no 4, 380; Bakıt Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, (Basılmamış Doktora Tezi), (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003), 52-55; Bakıt Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", *Akademik Bakış*, (Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi), İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Dünyası Fakülteleri, Celalabat/Kırgızistan, sayı 10, 1-2. (<http://www.akademikbakis.org/sayı10.htm>), (15/07/2009).

Esasında Hıristiyanlığın, içinde Kırgızistan'ın da yer aldığı Orta Asya coğrafyasına gelişi oldukça eski olmakla birlikte, bilinçli Hıristiyanlaştırma faaliyetleri Çarlık Rusyası zamanında başlamıştır.¹⁰ Çarlık Rusyası'nın izlediği siyasi politika¹¹ gereği pek çok Rus, bölgeye gönderilmiştir.¹² Bunlar, beraberlerinde kiliselerini de getirmişlerdir. Nitekim bu bağlamda Kırgızistan'da ilk kiliseler, 1896'larda başkent Bişkek yakınlarındaki Sokuluk, Kant ve Karakol şehirlerinde kurulmuşlardır.¹³ Başlangıçta bu şehirlerde üç kilise var iken, bir süre sonra Kırgızistan'daki kiliselerin sayısı artmıştır. Nitekim Sovyet döneminin bittiği 1991 yılında Kırgızistan'da Rus Ortodokslara ait toplam 25 kilise var idi ve bunların tümü de Sovyetler Birliği hükümeti bünyesindeki Din Komisyonunda resmi kayıtlı idi.¹⁴

Bunlar Çarlık Rusyası döneminde bölgede Ortodoksluğun yayılması için çok gayret göstermişlerdir. Bölgedeki kiliselerin çatısı altında hizmet veren Rus misyoner din adamları bölgede Hıristiyanlığın yayılması adına önemli faaliyetler yapmışlardır. Esasen dönemin Rus imparatorluğu da, bölgede Hıristiyanlığı yaymak için özel politikalar geliştirmişti.¹⁵

Ne var ki onca faaliyete rağmen başarılı olunamamıştır. Bölge halkı, Rus misyonerlere fazla itibar etmemiş ve halk Hıristiyanlığa geçmemiştir.¹⁶ Nitekim, 1855-1865 yılları arasında bölgenin diğer önemli bir unsuru olan Kazaklar arasında 10 yıl boyunca sürdürülen yoğun Hıristiyanlaştırma politikası

¹⁰ Çarlık Rusyası'nın bölgedeki din politikası için bkz. Seyfettin Erşahin, *Türkistan'da İslam ve Müslümanlar Sovyet Dönemi*, (Ankara: İlahiyat Vakfı Yayınları 1999), 82-110.

¹¹ Çarlık Rusyası'nın bilhassa Kazan bölgesindeki politikaları ve Ortodoks Kilisesinin bölgedeki misyonerlik faaliyetleri için bkz. İlyas Topsakal, *Rus Misyoner Kaynaklarına Göre Rus Çarlığı ve Türkler (1552-1917)*, (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2009), 101-405.

¹² Bkz. Salih Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 235-237.

¹³ Bkz. Nazarbekov Maralbek, *Çirkölördün Kırgıztdandığı iş arakterleri (Kiliselerin Kırgızistan'daki Faaliyetleri)*, (Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi), (Danışman Oktay Çetin), (Araşan/Bişkek 2007), 24.

¹⁴ Kanbek Osmonaliyev "Religioznaya Situatsiya vı Kırgızskoy Respublike i Vaproşi Prabavogo Obespeçeniya Religioznoy Deyatelnosti vı Kırgızstane" adlı sunum.

¹⁵ Rus İmparatorluğunun bölgede Hıristiyanlığı yayma politikası için bkz. Osekov B.K., "Politika Rassiskovo Pravitelstva Pa Rasprostraneniya Hristiyanstva Sredi Mestno Naseleniya Kazakskoy Stepi i Turkestanskovo Kraya vı 50-60e GG. XIX veka", (Rus Devletinin 19. Yüzyılın 50-60. Yılları Arasında Kazakistan ve Türkistan Yerel Halkı Arasında Hıristiyanlığı Yayma Politikası), *Vestnik Oşskovo Gasudarstvennoo Universiteta Spetsialniy Vıpusk Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam 20-21 Mart 2004*, Oşskiy Gasudarstvenniy Universitet-Türkiye Diyanet Vakfı Oş Devlet Üniversitesi ve Türkiye Diyanet Vakfı İşbirliğiyle, (Oş: 2004.) 207-209; Timur Kozukulov, "Tarihi Süreçte Orta Asya ve Kırgızistan'da Din Siyaseti ve Eğitimi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 24 (Erzurum: 2005), 171; Saadetin Gömeç, *Tarihte ve Günümüzde Kırgız Türkleri*, (Ankara: Akçağ yayımları, 2002), 68.

¹⁶ Bkz. Salih Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 236.

sonunda, 102'si erkek, 25'i kadın olmak üzere sadece 127 Kazak Hıristiyan olabilmıştır.¹⁷

Bu başarısızlığın sonucunda bölgede Hıristiyanlığı yayma faaliyetleri yavaşlamış, Sovyet rejiminin kurulmasıyla da neredeyse tamamen durmuştur.

Bununla birlikte Sovyetler döneminde başta İkinci Dünya Savaşında esir alınan Hıristiyan Almanlar olmak üzere çeşitli nedenlerle, Rusya, Beyaz Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Ermenistan, Moldova gibi Sovyet Cumhuriyetlerinin muhtelif bölgelerinden Hıristiyan insanlar Kırgızistan'a getirilip yerleştirilmiştir.¹⁸ Bunların arasından bilhassa Alman uyruklu bazı Hıristiyanların, Kırgızistan'da dinlerinin yerleşmesi için uğraştığı; bunun sonunda da Hıristiyanlığın Kırgızlar arasında az da olsa yaygınlaşmaya başladığı belirtilmektedir. Böylece bazı Kırgızların da bu dine girmesiyle, daha önce muhtelif bölgelerden gelmiş olanlarla birlikte bölgede Hıristiyan nüfus önemli oranda artmıştır.¹⁹ (Sovyetlerin dağılmasının ardından, Kırgızistan'da bulunan Hıristiyanların önemli bir kısmı, bu ülkeden göç etmişlerdir. Halen ülkedeki Hıristiyanların oranı, %17 civarındadır. Geriye kalan nüfusun %80'i Müslüman ve %3'ü de diğer dinlerin mensuplarıdır).²⁰

Kırgızistan'a üçüncü kez ve etkili bir şekilde Hıristiyanlığın gelişi, ancak Sovyet rejiminin yıkılması ve bölgedeki ülkelerin bağımsızlık kazanmalarının ardından, yani 1991'li yıllardan sonra olmuştur.²¹ Bu tarihten itibaren, diğer dini guruplar gibi Hıristiyanlar da bölgeye –adeta- akın etmişlerdir.²² Bu dönemde Batıdan gelen guruplar yanında özellikle de Güney Kore'den gelen misyonerler, bölgede önemli faaliyetlere başlamışlardır.²³ Kırgızistan'daki demokratik ortamdan ve yasalardaki kolaylıklardan yararlanan misyonerler, kısa bir sürede çok sayıda dini organizasyon kumuş; ülkenin bu işle ilgili resmi kurumu olan Din Komisyonuna kaydını yaptırarak resmi izinli olarak muhtelif alanlarda

¹⁷ Kozukulov, a.g.m., 172.

¹⁸ Bkz. Anara Tabışaliyeva, *Sotsialniye Realii Yujnogo Kırgızstana*, (Bişkek: 1999), 9; Çorotekin, "Kırgızistan Cumhuriyeti", XIX/461; Orhan Nadir Büyükalaca, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Ankara: 2003), 22-23.

¹⁹ Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 56.

²⁰ Büyükalaca, a.g.tez, 23.

²¹ Bkz. Nazarbekov, a.g.tez, 25; Kudaybergenov, a.g.tez, 19.

²² Bkz. Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 237-248.

²³ Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 57; Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 237-242; Salih Pay, "Misyonerlerin Kıskaçındaki Ülke: Kırgızistan", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 17, sayı 2, (2008), 256-268.

faaliyetler yapmışlardır.²⁴ 2001 yılı resmi kayıtlarına göre 43 ayrı Hıristiyan gurup, 206 muhtelif dini kurum kurarak faaliyet yapmıştır.²⁵ Sonraları bu sayı daha da artmıştır. Nitekim yazılı talebimiz üzerine, Din Komisyonu Başkanlığınca 17 Şubat 2009 tarih ve 16-16/126 sayı ile tarafımıza verilen resmi yazıda belirtildiğine göre, 01.01. 2009 tarihi itibarıyla Kırgızistan'da faaliyet gösteren Hıristiyan gurup ve kurumların sayısı 378'e varmıştır.²⁶

3 – Hıristiyan organizasyonlar ve bunların sayıları

Kırgızistan'da misyonerlik faaliyetleri gösteren guruplar, başta Amerika, Almanya, İngiltere, Fransa olmak üzere bazı Batı ülkelerinden ve Güney Kore'den gelenlerdir. Bunların büyük bir kısmı Hıristiyanlığın Protestan mezhebine veya yeni ortaya çıkmış olan Hıristiyan dini akımlara ait guruplardır. Bunlar –diğer dini guruplar gibi- bölgeye geldikten sonra ilk olarak bir takım küçük sosyal kurumlar halinde, bilhassa hayır kurumları şeklinde örgütlenmekte, yanlarına aldıkları bazı Kırgızların da desteğiyle, bir Kırgız kurumu gibi adlarını Din Komisyonuna kaydettirerek tescil ettirmektedirler.²⁷ Böylece resmi bir nitelik kazanmış olarak Kırgızistan'ın farklı bölgelerine dağılmakta ve ülkedeki demokratik ortam ve serbestlikten; ayrıca din özgürlüğünden de yararlanarak rahat bir şekilde çeşitli faaliyetler yapmaktadırlar.²⁸

2008 yılının Nisan ayında *Religioznaya Situatsiya vı Kırgızskoy Respublike i Vaprosı Pravavogo Obespeçeniya Religioznoy Deyatelnosti vı Kırgızstane (Kırgız Cumhuriyetindeki Dini Durum ve Kırgızistan'daki Dini Faaliyetlerin Hukuki Boyutuyla İlgili Sorular)* adıyla dönemin Din Komisyonu başkanı tarafından yapılan bir sunumda, 01.01.2008 tarihi itibarıyla Din Komisyonuna ismini tescil ettirerek resmen faaliyette

²⁴ Kırgızistan'daki dini durum ve dini organizasyonlar için bkz. Mamayusupov Omurzak Şeranoviç, "Religioznaya Situaytsiya vı Kırgızskoy Respublike" (Kırgız Cumhuriyeti'den Dini Durum)", *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*, 31-37.

²⁵ *Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravoçnik po Religioznım Organizatsiyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu*, (Haz. Mamayusupov O.Ş.-Jeyenbekov D.A), (Bişkek: 2001), 7-127.

²⁶ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznıh Organizatsiy i Uçetnıh Zavedeniy na 01.01.2009 Goda.*

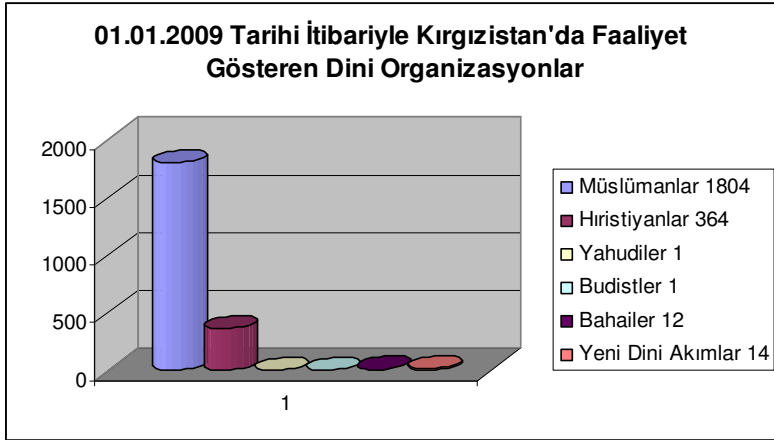
²⁷ 1996 yılında toplam 26 misyoner kişi ve gurup Din Komisyonuna kaydını yaptırmıştır (s. 110-114); 1997 yılında toplam 308 (s. 80-110); 1998'de toplam 164 (54-79); 1999'da 189 (s. 32-54); 2000'de 81 (s. 20-32) ve 2001'de 117 (s. 4-20) misyoner kişi ve gurup Din komisyonuna kaydını yaptırarak resmen faaliyette bulunma izni almıştır. Bunların kimlikleri ve faaliyet yaptıkları yerler için bkz. *Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravoçnik po İnostrannım Grajdanam, Pribvayuşım vı Kırgızskuyu Respubliku sı Tselıyu Religioznoy Deyatelnosti i Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu*, (Haz. Mamayusupov O.Ş.-Kabilbekov B.Ş- Kurmanov Y.J-Usenov Ş.U.), (Bişkek: 2001), 4-114.

²⁸ Bkz. Arık, "Küreselleşme Sürecinde Kırgızistan'da Misyoner Faaliyetler Üzerine Bir İnceleme", 327-349.

bulunan dini gurupların sayısının toplam 2158 olduğu belirtilmiştir. Bunların 1784'ü İslami guruplara, 359'u Hıristiyan guruplara, 1'i Yahudilere, yine 1 tanesi Budistlere ve 13 tanesi de yeni dini akımlara aitti.²⁹

17 Şubat 2009 tarihinde, yukarıda sözü edilen ve talebimiz üzerine Din İşleri Komisyonu tarafından bize verilen resmi yazıda ise, 01.01.2009 tarihi itibarıyla Kırgızistan'da faaliyet gösteren dini gurup, akım, kurum, organizasyon vs.nin toplam sayısının 2184 olduğu belirtilmiştir. Bunların aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi 1804'ü Müslümanlara; 364'ü Hıristiyanlara; 1'er tanesi Yahudi ve Budistlere; 12 tanesi Bahaîlere ve 14 tanesi de yine Hıristiyanlıktan kaynaklanan yeni dini akımlara aittir.³⁰

Görüldüğü gibi Hıristiyanlara ait 364 dini organizasyon bulunmaktadır. Bunlara sayıları 14 olan yeni dini akımları da eklemek gerekir. Çünkü onlar da Hıristiyanlara ait farklı fraksiyonlardır. Buna göre, Hıristiyan guruplara ait organizasyonların sayısı toplam 378 olmaktadır.³¹

²⁹ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznuh Organizatsiy i Uçebnuh Zavedeniy na 01.01.2009 Goda.*

³⁰ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznuh Organizatsiy i Uçebnuh Zavedeniy na 01.01.2009 Goda.*

³¹ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznuh Organizatsiy i Uçebnuh Zavedeniy na 01.01.2009 Goda.*

Bu guruplar, yukarıda da belirtildiği gibi, Din Komisyonuna kayıt yaptırdıktan sonra, Kırgızistan'ın muhtelif bölgelerine dağılarak resmen faaliyette bulunmaktadır. Şimdi 01.01.2009 tarihli kayıtlara göre ülkede resmen faaliyette bulunma iznine sahip Hıristiyan gurupların eyaletlere³² göre dağılımını görelim:

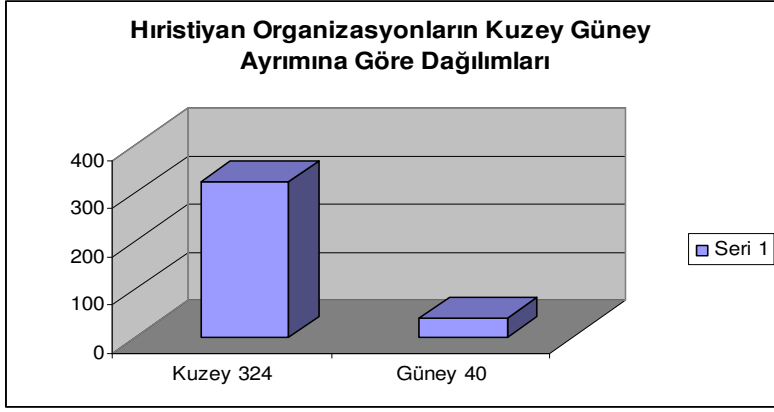
Görüldüğü gibi en çok Hıristiyan örgütü Çüy'de bulunmaktadır. Çüy'de bulunan örgütlerin sayısı 153'tür. Bu, oran olarak %42'ye tekabül etmektedir. İkinci sırada başkent Bişkek gelmektedir ve burada da 125 Hıristiyan dini akım faaliyet göstermektedir ki, bu da %34,3'lük bir oran demektir. Bişkek de Çüy oblastının içinde olduğuna göre, demek ki bu gurupların 278'i, yani %76,3'ü Çüy oblastında faaliyet göstermektedir. Bunların dışında Isıkgöl'de 33, Calalabat'ta 19, Oş'ta 15, Talas'ta 10 ve Batken'de de 6 Hıristiyan organizasyonu vardır.³³ Bu faaliyetlerin en az olduğu oblast ise Naryn'dır. Burada faaliyet gösteren gurup sayısı 3 olup %0,8'e tekabül etmektedir.

Buna göre bunlara Kuzey-Güney ayrımına göre bakarsak, göreceğimiz ki, Kırgızistan'ın Kuzeyinde toplam 324, buna karşılık Güney bölgesinde toplam 40 Hıristiyan dini organizasyonu vardır.

³² Kırgızistan'da yedi eyalet bulunmaktadır. Bu makalede önemine ve büyüklüğüne binaen Çüy eyaleti içinde bulunan başkent Bişkek de –bir çok Kırgız kaynağında da yapıldığı gibi– ayrı bir eyalet gibi değerlendirilmiştir.

³³ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznh Organizatsiy i Uçetbnih Zavedeniy na 01.01.2009 Goda.*

Bu duruma göre Kırgızistan'da Hıristiyanlara ait 364 dini organizasyonun %89'u, Kırgızistan'ın Kuzey bölgesinde (Bişkek, Çüy, Narın, Talas, Isıkgöl); %11'i de Güney bölgesinde (Oş, Calalabat, Batken) bulunmaktadır. Tarihte İslam kültürü açısından çok önemli bir bölge olan Fergana vadisi içinde yer alan Güney kısmının, Kuzeye göre daha dindar olması, burada Hıristiyan grupların daha fazla kök salmalarına müsaade etmemektedir.

Bu Hıristiyan grupların hangi gruplar olduğuna gelince, bunların arasında Baptistler,³⁴ Evanjelistler,³⁵ Yehova Şahitleri,³⁶ Adventistler,³⁷ Pyatidesyatnikler (Ellincigün Hıristiyanları),³⁸ Prespiteryanlar,³⁹ İsus Hristos Kilisesi,⁴⁰ Hayat Kaynağı Gurubu,⁴¹ Ümit

³⁴ Baptistler ve Kırgızistan'daki faaliyetleri için bkz. Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 57-104; Şamiev Asan, *Kırgızstandağı Baptistterdin İş Araketteri*, Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi, (Danışman: Boronbaev Sabırbek), (Araşan/Bişkek 2008), 5-74; Bakıt Murzaraimov, *Dinder Tarihi*, (Bişkek: Başak Yay., 2008), 130-132; Hüseyin Yılmaz, "Kırgızistan'da Misyonerlik ve Din Eğitimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/1 (2007), 99.

³⁵ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 101-110; Murzaraimov, *Dinder Tarihi*, 133.

³⁶ Yehova Şahitleri ve Kırgızistan'daki faaliyetleri için bkz. Alınur İbrahimov, *Yehova Şahitlerinin Tarihçesi*, (Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi) (Danışman: Murzaraimov Bakıt), (Araşan/Bişkek 2006), 4-36.

³⁷ Murzaraimov, *Dinder Tarihi*, 134-136; Yılmaz, a.g.m., 100.

³⁸ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 105-107; Murzaraimov, *Dinder Tarihi*, 145-146.

³⁹ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 110-113; Murzaraimov, *Dinder Tarihi*, 143-144.

⁴⁰ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 114-115. Kiliselerin Kırgızistan'a gelişi ve faaliyetleri için bkz. Nazarbekov, a.g.tez, 24-46.

⁴¹ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 119-120.

IşığI Gurubu,⁴² Lüteryanlar, Sayentolojistler, Yeni Havariciler⁴³ gibi gurupları zikredebiliriz. Bunlar Kırgızistan'da en çok faaliyet gösteren Hıristiyan guruplardır.⁴⁴

Şimdi de yeni dini akımlar katılmış olarak Hıristiyanlara ait gurupların ve bunlara ait kurumların Kırgızistan'daki dağılımını görelim.⁴⁵

	Ortd	Katl	Bpt	Adv	Pyt	Ltr	Prs	Krz	YDA	Dğr	Tpl
Bişkek	6	3	10	10	15	4	12	21	4	44	129
Batken	3	0	1	0	1	0	0	1	1	0	7
Calalabat	4	1	5	2	3	2	0	1	2	1	21
Nann	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	4
Oş	3	0	1	2	1	1	3	1	1	3	16
Talas	2	0	4	1	1	1	0	0	1	1	11
Çüy	20	0	21	13	28	12	19	15	2	25	155
Isıkgöl	10	0	6	3	4	1	2	3	2	4	35
Toplam	48	4	49	31	54	21	36	42	14	79	378

(Ortd= Ortodokslar; Ktl= Katolikler; Bpt= Baptistler; Adv= Adventistler; Pyt= Pyatidesyatnikler; Ltr= Luteryanlar; Prs= Presvityeryanlar; Krz= Karizmatlar; YDA= Yeni Dini Akımlar; Dğr= Diğerleri, Tpl= Toplam)

Bir de bunlara Mooncular ve Mormonlar gibi Din Komisyonuna kayıt yaptırmadan illegal bir şekilde faaliyet gösterenleri de eklemek gerekir ki, o zaman bu sayı daha fazla olacaktır.

⁴² Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 117-118.

⁴³ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 109-110.

⁴⁴ Bkz. Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 2-9; Kudaybergenov, a.g.tez, 38-42.

⁴⁵ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznh Organizatsiy i Uçebnh Zavedenny na 01.01.2009 Goda.*

Esas itibariyle Kırgız halkını Hristiyanlaştırmayı hedefleyen bütün bu guruplar, genelde birbirleriyle koordineli bir halde ve yekdiğerine engel olmadan hizmet etmekte; böylece kısa bir sürede bölgeyi Hristiyanlaştırma yönündeki maksatlarına varmaya çalışmaktadırlar.⁴⁶ Bunlar, bölgede faaliyet gösteren Müslüman gurupların yaptığı gibi birbirleriyle çekişmezler, tam tersine aralarında ciddi bir koordinasyon vardır. Adeta misyoner kesimler burada ne yapacaklarını, kimlerin, hangi bölgelerde, kimlere ne şekilde hitap edeceklerini kendi aralarında paylaşmışlar ve ona göre hareket etmektedirler. Bu koordineli ve düzenli çalışmalarının sonucunda, asırlarca Müslümanlığın ve İslam ilimlerinin, İslam kültür ve medeniyetinin beşiği olmuş olan bu bölgede dahi başarılı olabilmektedirler.

Bölgede bulunan Ortodokslara gelince, öteden beri Kırgızistan'da Ortodoks Hristiyanlar bulunmaktadır. Ne var ki bunlar Çarlık Rusyası'ndaki başarısızlıklarından sonra bölgede pek misyonerlik faaliyetinde bulunmamışlardır; halen de görebildiğimiz kadarıyla böyle bir faaliyet içerisinde değildirlere. Bunlar daha ziyade kendi mensuplarına hizmet etmekle ve onların dini ihtiyaçlarını karşılamakla uğraşmaktadırlar. Bununla birlikte bunların kiliselerinin sayısında da ihtiyaca binaen artış görünmektedir. Nitekim bu sayı yukarıda da geçtiği gibi, bağımsızlığın ilk yıllarında 25 iken, 2003 yılı rakamlarına göre, biri kadınlara ait manastır olmak üzere toplam 45'e çıkmıştır.⁴⁷ 01.01.2009 tarihi itibariyle bu sayının 48'e yükseldiği görülmektedir.⁴⁸ Bunların 46'sı, merkezi Taşkent'te bulunan Ortodoks Kilisler Birliğine bağlıdır; 2 tanesi ise, bu Birlikten ayrılmış müstakil hareket etmektedir.

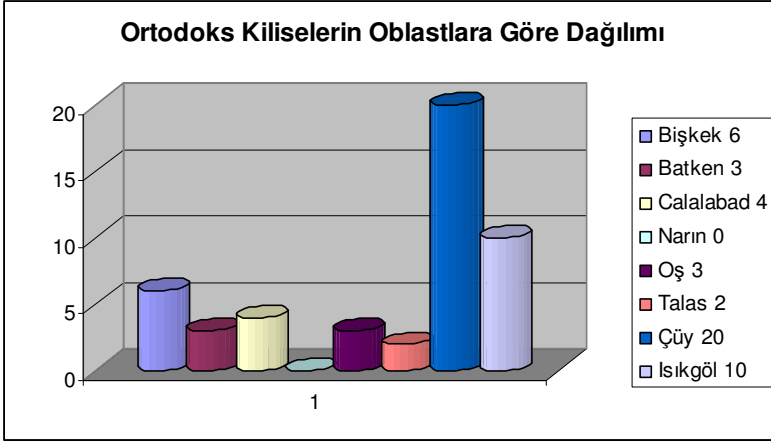
Bunların eyaletlere göre dağılımına gelince, aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi, Ortodokslara ait mevcut kiliselerin %42'si, Çüy oblastında bulunmaktadır. Coğrafi olarak Çüy vadisinde bulunan Bişkek'teki 6 kiliseyi de katarsak, Çüy vadisindeki kiliselerin sayısı 26'ya, mevcut kiliseler arasındaki oranı ise %54'e çıkmaktadır. Grafikte de görüldüğü gibi Narın'da hiç kilise yoktur. Bu bölgeyi hariç tutarsak, Ortodokslara ait kiliselerin en az olduğu bölge Talas olmaktadır. Burada 2 tane kilise vardır ve bu, mevcut kiliseler arasında %4'lük bir orana tekabül etmektedir.

⁴⁶ Bkz. Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 100-101; Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 1.

⁴⁷ Faaliyetleri ve adresleri için bkz. *Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravočnik po Religiyoznim Organizatsiyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu*, 95-127.

⁴⁸ Bkz. *Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznih Organizatsiy i Uçebnih Zavedeniy na 01.01.2009 Goda*.

Kuzey/Güney ayrımına göre bakarsak, görüyoruz ki, Ortodokslara ait kiliselerin 38'i, yani %79'u Kuzey bölgesinde, 10'u, yani %21'i de Güney bölgesinde bulunmaktadır.

Halen Kırgızistan'daki en büyük kilise, başkent Bişkek'te bulunan Ortodokslara ait yukarıda resmi görülen kilisedir. Ancak bu kilisenin yetersizliği göz önünde bulundurularak daha büyük bir kilise yapımı için girişimlerde bulunulmuştur ve mevcut kiliseden çok daha büyük bir kilisenin inşası başlamış bulunmaktadır. Kilise, ülkedeki Ortodoks Hıristiyanlar tarafından yapılmaktadır.

Ortodokslara ait bu kiliselere, diğer Hıristiyan guruplara ait çok sayıdaki kilise de eklense, Bağımsızlıktan bu yana kiliselerin sayısında çok ciddi bir artışın olduğu görülecektir.

4 – Hıristiyan organizasyonlara ait bazı faaliyetler

Bilhassa Batı ülkelerinden gelen misyoner guruplar fakir Kırgız halkına,⁴⁹ yasaların kendilerine tanıdığı haktan yararlanarak,⁵⁰ zaman

⁴⁹ Ahmet Cihan, yoksulluğun dindarlaşma eğilimi üzerindeki etkisine işaret ettiği bir çalışmada, yoksullukla paralel olarak dini eğitim kurumlarının arttığını söylemektedir. (Bkz. Ahmet Cihan, "Yoksullaşma Ve Dindarlaşmanın Bir Göstergesi Olarak Kırgızistan'da Din Eğitimi Veren Enformel Kurumlar", "11. Uluslar arası Sosyal Bilimciler Kongresi, Orta Asya Toplumlarında Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Arayışlar Uluslararası Kongre 22-24 Ekim 2008, Bişkek/Kırgızistan, Kongre Kitabı, 11-14.

⁵⁰ Eski yasalarda olduğu gibi yeni çıkan İnanç Özgürlüğü yasasında, dini organizasyonların hayır şeklinde olması kaydıyla para ve diğer yardımlarda bulunabileceği belirtilmektedir. (Bkz. Kırgız Respublikasındaki Din Tutuu Erkindiği cana Diniy Uyumdar Cönündö Kırgız Respublikasının Mıyzamı, Erkin Too Gazetesi, 16 Ocak 2009, 3. bölüm, 15. madde, s. 10 (Ruşçası 16);

zaman para şeklinde nakdi yardım yapmaktadırlar. Bunun yanında bazen de un, şeker, yağ, çay, vb. gıda maddeleri dağıtarak fakir halka maddi destek vermektedirler. Ayrıca Hıristiyan dini guruplar hastaneleri ziyaret ederek oradaki hastalara moral desteği vermekte; bedava ilaç ve ihtiyaç duydukları diğer tedavi maddeleri temin ederek yardımcı olmaktadır. Hatta zaman zaman sağlık taraması kampanyaları adı altında bir takım organizasyonlar yaparak köy köy kasaba kasaba gezmekte; bu hizmetlerinden yararlanmak üzere toplanan fakir Kırgız halkına bir yandan sağlık taraması yaparken, diğer yandan da usulüne uygun bir şekilde Hıristiyanlık propagandası yapmaktadırlar ki, bunların bir kısmına bizzat şahit olduk

Bu çerçevede destek verdikleri diğer yerler ise yaşlıların barındığı kurumlar ve kimsesiz çocuklara ait ev ve yurtlardır. Hıristiyan guruplar buralara giderek, orada yaşayanlara moralmen destek olmakta; bazı mefruşat ihtiyaçlarını tedarik etmektedirler. Hatta çoğu zaman bizzat kendileri farklı isimler altında kimsesiz çocukların barınacağı yuvalar, yurtlar kurmakta; buralarda Müslüman Kırgız halkının küçücük çocuklarını alıp kendilerine göre eğitmekte ve bunların büyük bir kısmını da ilerinde bölgede misyonerlik yapmak üzere yetiştirmektedirler.

Hıristiyan gurupların en fazla destek verdiği yerlerden biri de eğitim kurumlarıdır. Bunlar, çeşitli okul ve üniversiteler ile benzer eğitim kurumlarına gidiyor, oradaki idarecilerle anlaşarak tüm öğrencilere defter, kalem, silgi, okul kıyafetleri ve benzeri bazı gereçler dağıtıyorlar. Bilhassa yılbaşı ve Hıristiyanlar için önemli olan diğer bazı günlerin arifesinde bunu yapmaktadırlar. Araşan İlahiyat Fakültesi'nin hemen yanında bulunan bir ilköğretim kurumunda Hıristiyan misyonerlerin yaptığı bir dağıtım esnasında, öğrencilere, içerisinde –güya- Hz. İsa'nın küçük çocuklara göre hazırlanmış öğretilerinin ve benzeri Hıristiyanlık propagandası yapan renkli, resimli, albenisi çok, çocukların zihninde kalacak çarpıcı cümleler ihtiva eden kitap ve broşürlerin yer aldığı paketler dağıttıklarına şahit olduk. Bunlar paketleri küçük çocuklara dağıtırken, "bunu size, biz değil, Tanrı İsa gönderdi" diyerek vermektedirler.⁵¹ Yine bunlar maddi destek verdikleri okul idarecilerinin yardımları sayesinde okuldaki başarılı öğrencileri, kendilerine ait dinlenme kamplarına göndermekte, onlara burs vermekte ve benzeri eğitime yönelik daha başka faaliyetler yapmaktadırlar.

⁵¹ Misyonerlerin bu tür yardımları hakkında geniş bilgi için bkz. Abdıyev, "Yegovalardın Susamurga Kazatı", *Aalam Gazetesi*, (19,12,2001), 6; Maksutov, "Dağı Bir Col Sektalar Cönündö", *İslam Madaniyatı*, Aralık 2002, 4; Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 2.

Misyonerler aynı zamanda bunların dışında da bazı önemli faaliyetlerde bulunmaktadırlar.⁵²

Misyoner guruplar bu faaliyetleri yanında ayrıca, kendileri de okullar açarak –ki öneminden dolayı buna aşağıda özel bir başlık ayrılacaktır- buralarda sertifikalı Hıristiyan vaizler yetiştirmektedirler. Bunları zaman zaman yurt dışındaki merkezlerine göndererek daha iyi yetişmelerini, uzman haline gelmelerini sağlamaktadırlar. Çoğunluğunu Kırgız vatandaşların oluşturduğu bu kişiler, halka vaaz ve nasihatler yaparak onları Hıristiyanlığa çekmekte; bu esnada fırsat bulduğu ve ortam uygun düştükkçe İslam dinine hakaret edip onu kötü göstermeye gayret etmektedirler.⁵³

Bu bağlamda zikredilecek diğer önemli bir faaliyetleri de çok sayıda kitap, dergi, broşür kaset, cd, vs.yi basıp sokaklarda, caddelerde bedava dağıtım işidir. Her an sokakta birileri önünüze çıkıp size broşür, dergi ve İncil verebilir. Bunların Kırgızistan'da dağıttıkları Türkçe dergiler daha çok Tarassut Kulesi ve Uyan adındaki dergilerdir.⁵⁴ Bunların da şahidiyiz. Birkaç kez sokakta, genç Kırgız kızlardan oluşan iki veya üç kişilik küçük guruplar önüme çıkıp benimle konuştular; Türkiye'den geldiğimi öğrenince de hemen Türkçe konuşmaya başladılar ve Türkçe broşür verdiler. Bunu, sadece ben değil, Kırgızistan'da görev yapan her arkadaşım yaşamıştır. Bu genç kırlar, birkaç dil bilir vaziyette yetiştiriliyorlar, zira aynı anda birkaç dil konuştuklarını da gördük. Zaten başkent Bişkek'te yaşayan Kırgız kırların hepsi, kendi anadilleri yanında ayrıca Rusçayı da anadilleri gibi gayet iyi biliyorlar. Bunun yanında bir kısmı, Türkçe, İngilizce, Almanca, Farsça gibi dilleri de konuşabiliyor. Gerçi rahat konuşamıyorlar, ama en azından size meramlarını anlatabiliyor ve mesajlarını ilettebiliyorlar. Bilhassa Hıristiyanlar için kutsal olan zaman dilimlerinde bunları daha çok görebilirsiniz.

Bunlar sadece cadde ve sokaklarda bedava doküman dağıtmakla yetinmiyorlar, ayrıca evlere gelmek suretiyle oralarda da bedava kendi kitap ve broşürlerini dağıtıyorlar. "Başkent Bişkek'te misyonerlerin kapısını çalmadığı ve broşür vermediği ev yok" dense, bu, abartı olmaz. Hatta birçok evin kapısının, özellikle yabancı uyrukluların kapılarının bir kez değil, birkaç kez çalındığına ve o aile hangi dili konuşuyorsa, o dilde

⁵² Mamayusupov O.ř. *Vaprosı (Problemı) Reliğii na Perehodnom Periyode*, 20-25; Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 3-9.

⁵³ Bkz. Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 2-9.

⁵⁴ Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 6; İbragimov, a.g.tez, 32-36.

bedava broşür dağıttıklarına şahit olduk. Daha çok misyonerlerin Yehova Şahitleri gurubu bu işi yapmaktadır.⁵⁵

“Acaba bunlar sadece yabancılara mı bunu yapıyorlar?” diye merak ettik ve bazı Kırgız arkadaşlara sorduk. Arkadaşlar, bunların kendilerinin de evlerine geldiklerini ve propaganda yapıp broşür dağıttıklarını; yolda kendilerinin de önüne çıkıp broşür verdiklerini söylediler.

Ayrıca çoğu zaman halk pazarlarında ve benzeri kalabalıkların olduğu yerlerde de bunların kitaplarını sergileyerek propaganda yaptıkları, bedava kitap ve broşür dağıttıkları olmaktadır. Biz bu faaliyetlere de Bişkek'teki en büyük pazarlardan biri olan Oş pazarında rastladık.

Bu faaliyetlerin sadece büyük şehirlerle sınırlı olmadığı, küçük kasaba ve köylere kadar yayıldığı da yine Kırgız arkadaşlar tarafından bize aktarılmıştır.

Misyonerler bu yolla ve daha başka yollarla Kırgız halkını etkilemeye ve dinlerini değiştirmeye çalışmaktadırlar.⁵⁶

Burada Hıristiyan misyoner guruplarla ilgili bir tespitimizi zikretmek istiyoruz. Kırgızistan nüfusunun %17'si Hıristiyan'dır. Bilhassa başkent Bişkek'te Hıristiyanların nüfusu daha yoğundur ve bunların büyük bir kısmını Rus Ortodokslar oluşturmaktadır. Başkent Bişkek'te karşılaştığımız, zaman zaman görüşüp konuşma imkânı bulduğumuz bu Hıristiyanların, dinleri hakkında son derece yetersiz bilgiye sahip olduklarını ve büyük bir kısmının hiçbir dini vecibeyi yerine getirmediğini gördük. 2008 yazında Kırgızistan'daki yedi büyük eyalet ve başkent Bişkek, 18 şehir merkezi ve 58 köyde 1555 denek üzerinde (bunların 174'ü Hıristiyandır) yüz yüze yapılan bir ankette ortaya çıkan sonuç da bu tespitimizi teyit etmektedir. Söz konusu ankette Hıristiyanlara sorulan “oruç ibadetini ne kadar yerine getirdikleri” konusundaki soruya, deneklerin sadece %1,2'si “düzenli” demiştir. %2,3'ü “arada sırada”, %2,8'i de “çok seyrek” demiştir. “Dua ibadetini ne kadar sıklıkla yaptıkları” yönündeki soruya, %2,2'si “sürekli”; %3,0'ı ara-sıra ve %3,0'ı da çok seyrek demiştir. İncil okumakla ilgili

⁵⁵ Kırgızistan'daki faaliyetleri için bkz. İbragimov, a.g.tez, 32-36.

⁵⁶ Bkz. Murzaraimov, “Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler”, 2-9; Durmuş Arık, “Orta Asya Cumhuriyetlerinde Proselitizm Faaliyetleri ve Etkileri”, *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*, 153; Egemberdi Kököuulu, “Dini Sektalar”, *Kırgız Ruhu*, Aralık 1997, s. 7.

soruya verilen cevaplar da aşağı yukarı aynıdır: Sürekli diyenler %1,8; ara-sıra diyenler, 3,0; Çok seyrek diyenler ise %3,1'dir.⁵⁷ Oranların ne kadar düşük olduğu, bölgedeki Hıristiyanların dini vecibelerini yerine getirme konusunda ne kadar ilgisiz oldukları ortadadır. Buna rağmen bölgede yoğun bir şekilde faaliyet gösteren misyoner guruplar bunlara sokulmamakta, bunları "dindarlaştırma" gibi bir faaliyetin içine girmemektedirler. Bütün mesailerini Müslüman Kırgız halkını Hıristiyanlaştırmaya ayırmaktadırlar.

5 - Hıristiyanlara ait okullar

Yukarıda değindiğimiz gibi bazı Hıristiyan guruplar, kendilerine it okullar açıp oralarda kendi inançları doğrultusunda eğitim yapmak ve bölgeye mensup insanlar arasından misyonerler yetiştirmek üzere bir takım faaliyetler yapmaktadırlar. Öneminden dolayı biz Hıristiyanların eğitim kurumlarını burada ayrı bir başlık altında vermeyi uygun gördük.

Esasında bölgede Hıristiyanlık propagandası yapmak üzere okul açma faaliyeti eski dönemlere, arlık Rusyası dönemine kadar gitmektedir. Bölge halkının dinlerine kuvvetli derecede bağlı olduğunu ve onları misyonerlerin yaptığı aleni propagandayla dinlerinden koparmanın mümkün olmadığını fark eden arlık yöneticileri, halkı Hıristiyanlaştırmak yerine, okullar açıp buralarda bölge halkının çocuklarını okutmaya yönelmişlerdir ki, burada da asıl amaç, halkı gücendirmeden, daha yumuşak yöntemlerle Hıristiyanlığı bölgede yaymaktı.⁵⁸ Ancak daha sonra gelen Bolşevik İhtilaliyle birlikte bu faaliyetler durmuştur.

Sovyet sisteminin çöküp, bölgedeki devletlerin bağımsız birer devlet haline gelmesinin ardından, Kırgızistan'da Hıristiyanlık propagandası yapan Hıristiyan guruplar, dini eğitim kurumları amaya başladılar. Ülkedeki dini serbestlik ve din eğitimi alanında kısıtlayıcı bir yasanın bulunmamasından da istifadeyle dini eğitim kurumları amaya büyük önem verdiler. Bu dönemde din eğitimi, Hıristiyan gurupların en fazla önem verdikleri faaliyetlerden biri haline geldi. Böylece kısa bir süre içerisinde pek çok okul açılmış oldu. Hıristiyanlar, bu okulları kendilerine ait muhtelif vakıflara bağlı olarak kurmakta ve Din komisyonunda tescil ettirerek faaliyete başlamaktadırlar.

Kırgızistan'da 1996 yılından itibaren Hıristiyan eğitim kurumları açılmaya başlamıştır. Daha doğrusu, 1996 yılında kurulan Din Komisyonu'na

⁵⁷ Bkz. Nuri Kiraz, *Kırgızistan'da Dindarlaştırma Tarendi*, Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, bitmemiş doktora tez notları, 49-50.

⁵⁸ Bkz. Dilaram Akramova, *Dini Eğitimin Genel Eğitimdeki Yeri ve Kırgızistan'daki Durum*, 81; Kozukulov, a.g.m., 172-173.

mevcut dini gurupların kayıt yaptıırma zorunluluğu getirilince, bunlar da kayıtlarını yapmışlar; böylece daha önceden faaliyete başlayan bu gurup ve kurumlar, 1996 yılında resmîyet kazanmışlardır. 2001 yılı kayıtlarına göre bunların sayısı 5 idi. Daha sonra bunların sayısı hızla artmıştır. Aşağıda, başvurumuz üzerine Din İşleri Komisyonunca tarafımıza verilen resmî yazıda, Komisyonunda kayıtlı olduğu belirtilen Hıristiyan guruplara ait okulların bir kısmı verilecektir.⁵⁹

a – Hıristiyan Guruplara Ait Okullar ve Bunların Öğrenci Mevcutları

a1 – Pravoslav Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullar

Bu Hıristiyan gurup, Kırgızistan'da yaşayan Rus kökenli Hıristiyanlardan teşekkül etmektedir. Eğitim kurumları ise şunlardır:

(1) 1 – Pravoslavnaya Prikhodskaya-Tserkovnaya Şkola Svetoç: Oş şehrinde, Kurmancan Datka caddesinde kurulmuş olan okulun 63 öğrencisi vardır. Okulun direktörü Viktor Reymgen'dir.

(2) 2 - Pravoslavnaya Prikhodskaya-Tserkovnaya Şkola Vo İmya Svyatitelya Luki Voına-Yasentskovo: Çüy bölgesi Isıkata reyonunda kurulmuş olan okulun direktörü V. Pimenkov olup, öğrenci adedi yazılmamıştır.

a2 – Adventictov Sedmovo Dnya Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullar

Din Komisyonunun bize verdiği bilgiye göre Adventistlerin⁶⁰ sadece bir okulu vardır.

(3) 1 – Blagotvaritelnaya Şkola Internat Naslediye Pri Tserkvi Hıristiyan Adventistov Sedmovo Dnya: 124 öğrencisinin olduğu belirtilen okul, Çüy eyaleti Tokmok şehrinde kurulmuş olup, direktörü V.A. Belikova'dır. Okul, 7 Eylül 1998 tarihinde 0198 PY3 (RUZ) numaralı kayıt ile kurulmuştur.⁶¹

⁵⁹ Spisok Hıristiyanıski Uçebnik Zavedeniy na 13.02.2009 god, Din İşleri Komisyonunun, 17 Şubat 2009 tarih ve 16-16/126 numaralı resmî yazısı.

⁶⁰ Haklarında bilgi ve Kırgızistan'daki faaliyetleri için bkz. Murzaraimov, *Dinder Tarhu*, 134-136; Hüseyin Yılmaz, "Kırgızistan'da Misyonerlik ve Din Eğitimi", 100.

⁶¹ *Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kirgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravoçnik po Religioznim Fondam, Uçebnim Zavedeniyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu*, 17.

a3 – Pyatidesyatnik Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullar

Din Komisyonunun bize verdiği bilgiye göre Kırgızistan'da en çok okulu bulunan Hıristiyan gurubu Pyatidesyatnikler (Ellincigün Hıristiyanları)dir.⁶² Bunların okulları şunlardır:

(4) 1 – Teologičeskiy İnstitut Şelkoviy Put Religioznovo Obdineniya Kuday Camaatı vı K.R: 16 öğrencisi olan okul, başkent Bişkek'te olup direktörü Mandıç Vladimir'dir.

(5) 2 – Bibleyiskiy Kolledj Svet Azii Religioznovo Obdineniya Kuday Camaatı vı K.R (Aziya Carıgı Atındağı İncil Kolledji/Asya Carıgı İncil Koleji): Çüy Tokmok'ta kurulmuş olan okulun direktörü Olga Reiymer'dir. Okul şu an çalışmamaktadır. Kolejin temel amacı, Kırgız halkını Hıristiyanlık yönünde bilgilendirmektir.⁶³

(6) 3 - Hıristiyan skaya Şkola Ak Bata Religioznovo Obdineniya Kuday Camaatı vı K.R. (Ak Bata Atındağı Hıristiyan Mektebi/Ak Bata Hıristiyan Okulu): Okul 1996 yılında Tokmok şehrinde kurulmuş; 10 Ağustos 2000 yılında 283 PY3 (RUZ) numaralı kayıt ile de resmîyet kazanmıştır.⁶⁴ Gayesi, başta fakir, yoksul ve kimsesiz çocuklar ve gençler olmak üzere Kırgızlara Hıristiyan din eğitimi yapmaktır.⁶⁵ Okulda, dini dersler yanında normal dersler de okutulmaktadır. Mezun olanlara vaizlik belgesi verilmektedir.⁶⁶ 2009 yılı itibarıyla 216 öğrencisi olan okulun direktörü V.G. Nizovtseva'dır.

(7) 4 – Hıristiyan skaya Srednyaya Obşeobrazov Şkola Ak-Suu Religioznovo Obdineniya Kuday Camaatı vı K.R. (Ak Suu Atındağı Calpı Bilim Beruu Hıristiyan Orto Mektebi/Ak Su Genel Eğitim Hıristiyan Orta Okulu): Okul Kuday cemaati tarafından Çüy eyaleti Moskva reyonunda kurulmuştur. Asıl hedefi, ortaokul yaşındaki Kırgız çocuklara Hıristiyanlık hakkında genel bilgi vermek ve Hıristiyan ahlakını öğretmektir.⁶⁷ 2009 yılı itibarıyla 227 öğrencisi olan okulun direktörlüğünü L.P. İvanova yapmaktadır.

⁶² Haklarında bilgi ve Kırgızistan'daki faaliyetleri için bkz. Murzaraimov, *Dinder Tartlı*, 145-146.

⁶³ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar", *Uluslar arası Globalleşme Sürecinde Kırgızistan'da Din Bilimleri ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Meseleleri Sempozyumu 21-22 Mayıs 2007 Bişkek*, (Bişkek: 2008), 169.

⁶⁴ *Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravočnik po Religioznim Fondam, Uçebnim Zavedeniyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu*, 16-17; Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 4.

⁶⁵ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar", 168.

⁶⁶ Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 4.

⁶⁷ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar", 169.

(8) 5 - Hıristiyanlığa Şkola İrayım Religioznovo Obdineniya Kuday Camaatı vı K.R. (İrayım Atındağı İncil Mektebi/Rahim İncil Okulu): 176 öğrencisi olan okul, Çüy eyaleti Isıkata reyonunda bulunmaktadır. Direktörü Raisa Arhaçenko'dur.⁶⁸

(9) 6 – Çastnaya Spetsializirovannaya Şkola Internat Dlya Umstvenno-Ostalih Detey Sirot i Detey Ostavşihsy bez Popeçeniya Raditeley Blagotvaritel Fonda İrayım Religioznovo Obdineniya Kuday Camaatı vı K.R. (Cetim cana Mayıp Baldardın Mektep İnterneti/Yetim ve Öksüz Çocuklar Okul İnterneti): Kuday cemaati tarafından Çüy oblastı Kemin reyonunda açılan okulda internet materyalleri, bundan önceki beş okulun da olduğu gibi İrayım Vakfı tarafından karşılanmaktadır.⁶⁹ 2009 yılı itibariyle 42 öğrencisi olan okulun direktörü E.G. Krutian'dır. Burada adı geçen altı okul da Kuday (Allah) Cemaatine bağlıdır.

a4 – Presviteryan Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullar

Presviteryanların⁷⁰ da önemli sayıda okulları vardır ki, bunları aşağıda veriyoruz:

(10) 1 – Evangelskoye Hıristiyanlığa Uçrejdeniye Svet Nadejdı: Halen fonksyonel olmayan okul, Isıkgöl oblastı Karakol şehrinde kurulmuştur; direktörü de A.S. Sırdıbayeva'dır.

(11) 2 – Hıristiyanlığa Uçrejdeniye Karakolskiy Detskiy Dom: Halen kapalı olan okul, Isıkgöl eyaleti Karakol şehrinde kurulmuştur; direktörü de F. Nizamutdinova'dır.

(12) 3 – Hıristiyanlığa Detskaya Şkola Nariste: 2009 yılına göre 220 öğrencisinin olduğu belirtilen okul, Çüy eyaleti Kara Balta şehrinde kurulmuştur. Direktörü M.İ. Gladina'dır.

(13) 4 - Teologiyçeskiy İnstitut Emmanuil (Emmanuil Atındağı Teologiyalık İnstutu/Emanuel Teoloji Enstitüsü) Enstitü Presviteryan guruba ait olup 1994 yılında Bişkek'te 0134 PY3 (RUZ) numaralı kayıt ile açılmıştır. Gayesi, orta mektep düzeyindeki Kırgız çocuklara Hıristiyan din eğitimi yapmak;⁷¹ yerli Kırgız halk arasından din adamları ve misyonerler yetiştirmektir. Öğretim

⁶⁸ Ayrıca bkz. Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar", 170.

⁶⁹ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar", 170.

⁷⁰ Haklarında bilgi ve Kırgızistan'daki faaliyetleri için bkz. Murzaraimov, Dinder Tarıhı, 143-144.

⁷¹ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar", 170.

üyelerinin çoğunluğunu Güney Koreliler oluşturmaktadır.⁷² Bu okula 2003 senesine kadar 300 civarında Koreli öğretim üyesinin gelip ders verdiği belirtilmektedir.⁷³ 2009 yılı itibariyle 18 öğrencisi olan okulun direktörlüğünü S.M. Kim yapmaktadır.

(14) 5 – Bibleyskiy Kolledj Evangel'sko Hıristiyan'skoy Missi Saran (Saran atındağı İncil Koleği/Saran İncil Koleği): 2000 yılında Bişkek'te açılmıştır. Koleğ, Kırgızistan'da misyonerlik faaliyetlerde bulunan Evangelist Hıristiyanların okuludur. Okul, Koreli misyonerler tarafından açılmış ve yine onlar tarafından desteklenmektedir. Temel maksadı, Kırgızlar arasında Hıristiyanlığı yaymaktır.⁷⁴ 2009 yılı itibariyle kapalı görünen okulun direktörü Çay Kim Çu'dur.

a5 - Missii Zarubejnih Konfessiy Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullar

(15) 1 - Mejdunarodniy Teologičeskiy İnstitut vı Tsentralnoy Azii: (Uluslar arası Orta Asya Teoloji Enstitüsü): Bařkent Biřkek'te bulunan okulun öğrenci sayısı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Direktörü ise Çau Kim Çu'dur.

(16) 2 - Mejdunarodniy Zaoçniy Bibleyskiy Universitet vı Kırgızstane (Kırgızstandağı Elaralık Sırttan Okuluuçu İncil Üniversitesi/Uluslar arası Kırgızistan Kutsal Kitap Açık Öğretim Üniversitesi): 28 Eylül 1998'de 0213 PY3 (RUZ) numaralı kayıt ile Bişkek'te açılmıştır.⁷⁵ Üniversitenin gayesi, Kırgızlara Hıristiyan dini eğitimini yapmaktır.⁷⁶ 2009 yılı itibariyle öğrenci mevcudu hakkında bilgi verilmeyen üniversitenin rektörlüğünü Vadim Dcagaryan yapmaktadır.

(17) 3 – Tsentralno Aziatskaya Reformatorskaya Seminariya: Bişkek'te kurulmuş olan okulun, 2009 yılı itibariyle 60 öğrencisi vardır; direktörü de Sand Edvard adında biridir.

(18) 4 – Obyedinennaya Duhobnaya Seminariya: 2009 yılı itibariyle 45 öğrencisi olan okul, başkent Bişkek'te bulunmaktadır ve direktörü E. Sands adında biridir.

⁷² Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitel'stve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravoçnik po Religioznim Fondam, Uçebnim Zavedeniyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu, 14-16.

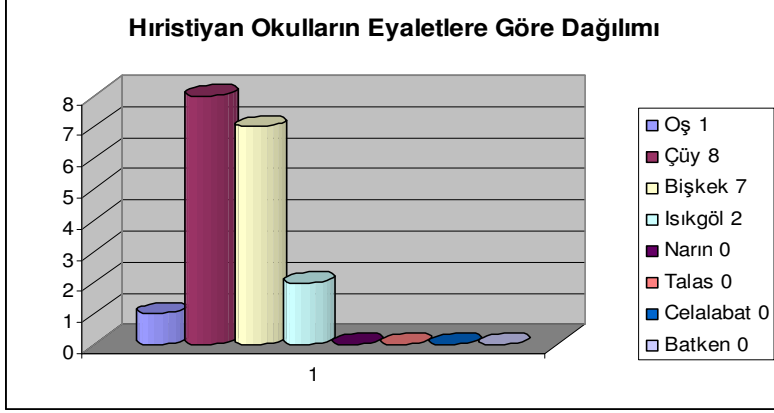
⁷³ Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 4.

⁷⁴ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıymdar", 170.

⁷⁵ Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitel'stve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiy, Spravoçnik po Religioznim Fondam, Uçebnim Zavedeniyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu, 13-14.

⁷⁶ Murzaraimov, "Kırgızstanda Missiyonerdik Kıymdar", 170.

17 Şubat 2009 tarihinde Din İşleri Komisyonunca resmi yazıyla tarafımıza verilen belgede adı olmayan veya bu belgede ismi değişmiş olan fakat daha önce Komisyonunda kaydı bulunan okulları da burada zikretmek istiyoruz:⁷⁷

1 – Jipek Jol Atındağı Evangeliyalık İncil Kolledji (İpek Yolu Evangelist İncil Koleji) : Okul 1995 yılında Bişkek şehrinde Amerikalılar tarafından kurulmuştur. Okulun amacı, yerli Kırgız halkı Hıristiyanlaştırmaktır. Eğitim sistemi İncil esasına dayalıdır. 18 yaşını geçmiş Kırgız gençlere, İsa'ya hizmet anlayışını vermeyi amaçlamaktadır. Okulda bir yıl okuyanlara “Hıristiyan hizmetkâr”, iki yıl okuyanlara “İleri derecede teolog” unvanı verilmektedir. Okulun programı dört bölüme ayrılmıştır. Bunlar İncil bölümü, Teoloji bölümü, Genel eğitim bölümü ve Uygulamalı Teoloji bölümüdür.⁷⁸

2007 yılı itibariyle okuldan 230'dan fazla öğrenci mezun olup, Kırgızistan'da Hıristiyanlığı yaymak üzere görevlendirilmiştir.⁷⁹ Bu okulun, Missii Zarubejnih Konfessiy Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullar kısmında 4. maddede zikredilen okulun eski hali olma ihtimali vardır. Çünkü ikisi de Amerikalılara aittir ve ikisi de Bişkek şehrinin en büyük caddelerinden biri olan İpek Yolu üzerinde bulunmaktadır.

2 – Evangeliskiy Bibleyskiy Kolledj Şelkoviy Put: Okul, Evangelistlere ait olup 27 Kasım 1997 tarihinde 39 numaralı kayıt ile Tokmok şehrinde

⁷⁷ Bkz. Hidayet Aydar, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi*, (Bişkek 2009), 168-169.

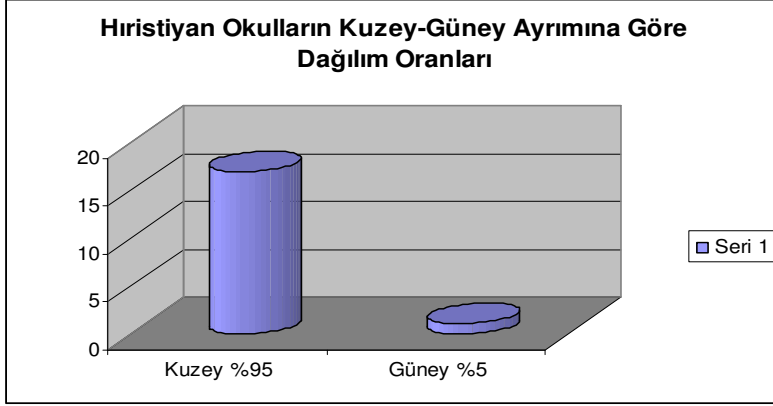
⁷⁸ Bkz. Murzaraimov, “Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar”, 169; Murzaraimov, “Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler”, 4.

⁷⁹ Murzaraimov, “Kırgızstanda Missiyonerdik Kıyımdar”, 169.

kurulmuştur.⁸⁰ Bu okul da, yukarıda adı geçen Presviteriyen Hıristiyan Misyoner Gurubuna Ait Okullardan biri olup adı değişmiş olmalıdır.

Bu okulları Kuzey-Güney ayrımına göre dağıttığımızda görüyoruz ki, bunların 17'si, yani %95'i Kuzey'de, 1 tanesi, yani %5'i de Güney'dedir.

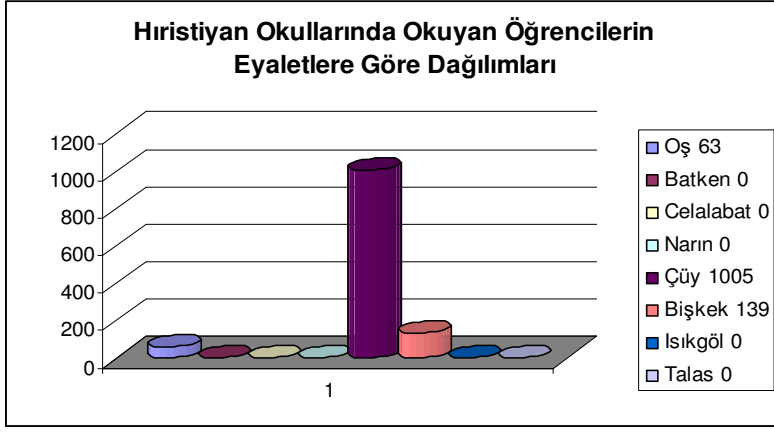
Hıristiyan misyoner guruplar, farklı adlar altında kurdukları kurslarda da Hıristiyanlık propagandası yapmaktadırlar.⁸¹

Öğrenci mevcutları açısından baktığımızda, Din İşleri Komisyonunun bize verdiği resmi belgeye göre 2009 yılında Hıristiyan okullara ait okullarda okuyan öğrenci sayısı, Oş'ta 63, Çüy'de 1005 ve Bişkek'te 139 olmak üzere toplam 1207'dir. Isıkgöl'de iki okul olduğu halde öğrenci sayısı verilmediği için bunlar burada hesaba katılmamıştır. Din Komisyonunca bize verilen resmi belgede, Batken, Narın, Talas ve Calalabat'ta Hıristiyanlara ait herhangi bir okulun adı geçmemektedir.

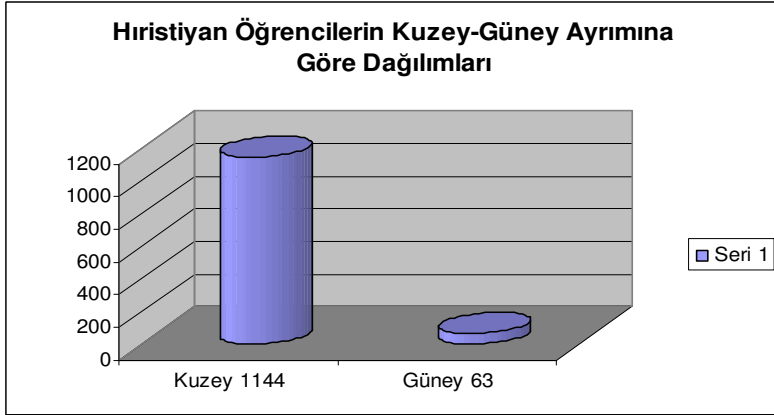
⁸⁰ *Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiı, Spravochnik po Religioznim Fondam, Uçebnim Zavedeniıam, Proşedşim Uçetnuıyu Registratsiyu, 17-19.*

⁸¹ Bkz. Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 4.

Hıristiyan öğrencileri Kuzey-Güney ayırımına göre dağıttığımızda görüyoruz ki bunların 1144'ü, yani %95'i Kuzey bölgesinde, 63'ü, yani %5'i de Güney bölgesinde okumaktadır.

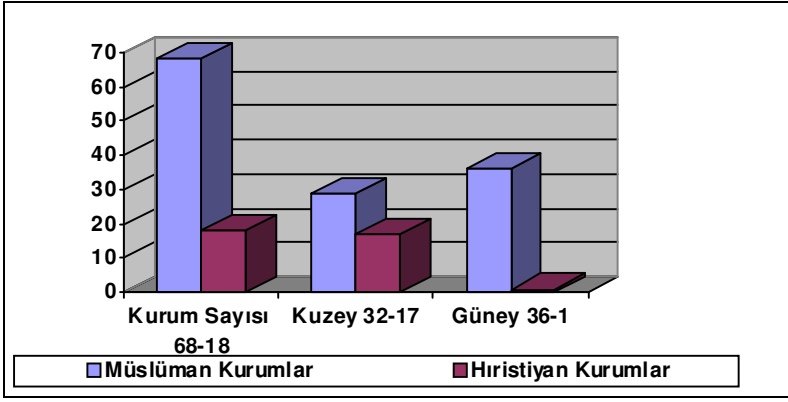

b - Kırgızistan'da Müslümanlara ve Hıristiyanlara Ait Dini Eğitim Kurumlarının ve Buralarda Okuyan Müslüman ve Hıristiyan Öğrencilerin Sayısal Mukayesesi

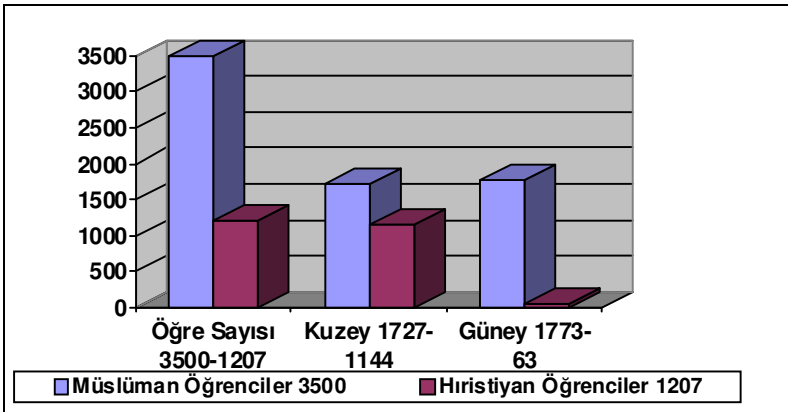
Burada İslami okullar ve oralarda okuyan öğrenci sayısı ile Hıristiyan okulları ve oralarda okuyan öğrenci mevcutları arasında bir mukayese yapacak olursak şunu görürüz: Müftiyata, (Kırgızistan Diyanet İşleri Başkanlığına) bağlı İslami eğitim veren kurumların toplam sayısı 66 iken, Hıristiyan kurumların toplam sayısı 18'dir. Ülkede Oş Devlet Üniversitesi bünyesinde hizmet evren ve

Türkiye tarafından desteklenen iki İlahiyat Fakültesini eklediğimizde İslami kurumların sayısı 68'de çıkmaktadır. Buna göre Kırgızistan'da mevcut kayıtlı din eğitimi veren kurumların %79'u Müslümanlara, %21'i de Hıristiyanlara aittir.⁸² Bu oran, ülkedeki Müslüman (%80)/Hıristiyan (%17) nüfus oranına yakındır. Bu arada hatırlatalım ki, hem Müslümanlara, hem de Hıristiyanlara ait olarak dini eğitim yapan, fakat kayıt altına girmemiş olan kurumlar da vardır ve bunların sayısı hakkında kesin bilgiler yoktur.

Müslüman ve Hıristiyan dini eğitim kurumlarının sayısı ve bunların Kuzey-Güney ayrımına göre dağılımlarını gösteren grafik

⁸² Yahudilik, Budizm ve diğer bazı dinlere ait okulların sayısı hakkında net bir bilgi edinemediğimiz için onları bu rakamların dışında tuttuk. Ancak bunların sayısının çok az olduğunu belirtmeliyiz.

Öğrenci bazında baktığımız zaman, 2008-2009 eğitim öğretim yılı verilerine göre Müftiyata bağlı İslami eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin mevcudu 3200 civarındadır. İki İlahiyat Fakültesinde de yaklaşık 300 öğrenci vardır. Dolayısıyla bunların toplam sayısı 3500 dolaylarındadır. Hıristiyan okullarında ise, Din İşleri Komisyonunun verdiği belgedeki rakamlara göre toplam 1207 öğrenci okumaktadır. Buna göre Dini eğitim veren okullardaki toplam 4707 civarındaki öğrencinin %74,4'ü İslami eğitim kurumlarında, %25,6'sı ise Hıristiyan dini eğitim kurumlarında okumaktadır. Bu oran, ülkedeki Müslüman/Hıristiyan nüfus oranına kıyaslanırsa, Hıristiyanların lehine bir durumun olduğu görülecektir. Zira Hıristiyan nüfus %17 civarındayken, dini okullarda okuyan Hıristiyan öğrenci oranı %26 civarındadır. Gerek Müslümanlara, gerekse Hıristiyanlara ait olup kaydı bulunmayan dini kurumlarda okuyan öğrencilerin sayıları, bu rakamların dışında tutulmuştur.

Dini eğitim kurumlarında okuyan Müslüman ve Hıristiyan öğrencilerin sayısı ve bunların Kuzey-Güney ayrımına göre dağılımlarını gösteren grafik

Yalnız Kuzey açısından bakıldığında Hıristiyanların lehine daha ilginç rakamlar görülecektir. Buna göre, Kuzeyde dini eğitim kurumlarında okuyan toplam 2871 öğrencinin 1727'si, yani %60'ı İslami okullarda okuyorken, 1144'ü, yani %40'ı Hıristiyan okullarında okumaktadır.

Yaptığımız bazı araştırmalarda, kesin sayı belli olmamakla birlikte bazı medreselerde Müslüman olmuş Rus öğrencilerin okumakta olduklarını gördük. Ne var ki bunların sayısı, bir elin parmak sayısını geçmeyecek kadar azdır. Buna karşılık, Hıristiyan dini eğitim kurumlarında okuyan ve Kırgız asıllı Müslümanken, sonra Hıristiyan olanların sayısının daha fazla olduğunu duymaktayız. Hatta Kırgızların yanında Kırgızistan'da yaşayan diğer Müslüman etnik gurupların çocuklarının da buralarda okumakta oldukları belirtilmiştir.⁸³

Hıristiyan okullarıyla ilgili şu hususlara da dikkat çekmek istiyoruz: Halen bu okullarda direktör olarak görev yapanların 7'si Rus, 3'ü Koreli, 2'si Kırgız ve 6'sı Batılıdır. Yine bunların 10'u erkek, 8'i ise bayandır.

Burada yeri gelmişken, Yahudilere ve Budistlere ait birer okulun olduğunu; bu okulların ikisinin de başkent Bişkek'te bulunduğunu belirtelim.

⁸³ Bkz. Gülnisa Aynakulova, "Günümüz Kırgızistan'ında Dinler ve Dini Faaliyetler", 1. Uluslar arası Sosyal Bilimciler Kongresi, SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Değişim Uluslararası Kongre 18-21 Eylül 2006, Kocaeli/Türkiye, Kongre Kitabı, (Kocaeli: 2007), 472.

Ayrıca Bahâilere ve yukarıdakilere girmeyen yeni bazı dini guruplara ait okulların da mevcut olduğunu hatırlatalım.

6 – Hıristiyanlaşan Müslüman Kırgızlar

Kırgız halkının, yukarıda bahsettiğimiz gibi Hıristiyan dini gurup, cemaat, organizasyon; bunlara ait kilise ve eğitim kurumlarının sayısındaki artış ile bunların yoğun faaliyetlerinden etkilenmemesi mümkün değildir. Ne yazık ki bu yoğun propagandanın etkisinde kalarak din değiştirip Hıristiyan olanlar olmaktadır. Elde kesin bir kayıt bulunmamakla beraber,⁸⁴ 2005 yılında yazılan, fakat yayınlanmayan bir çalışmada, o yıl itibariyle Hıristiyanlığa geçen Müslümanların sayısı 17 bin olarak verilmiştir.⁸⁵ Mathijs Pelkmans, sözlü bilgiler ve ülke boyunca ziyaret ettiği kiliselerdeki gözlemlerine dayanarak yaklaşık 20 bin Kırgız'ın Hıristiyanlığı kabul ettiğini bildirmektedir.⁸⁶ 2008 yılında bu sayının 20 bin-25 bin kişi arasında olduğu belirtilmektedir.⁸⁷

2008 yazında Kırgızistan'ın başkent Bişkek'le birlikte yedi eyaletinde, 18 şehirde ve 58 köyünde yüz yüze görüşülerek yapılmış olan geniş kapsamlı bir ankette belirtildiğine göre ise bu sayı çok daha yüksektir. Nitekim söz konusu ankete katılan 1318 Müslüman'dan 80 kişi, yani %6'sı, din değiştirdiğini belirtmiştir. 1144 kişi, yani %86,7'si ise din değiştirmedini söylemiştir. Diğer deneklerden 43 kişi, yani %3,2'si soruya cevap vermemiş; 51 kişi, yani 3,8'i de "fikrim yok" demiştir.⁸⁸ 2008 yılı itibariyle 5.200.000 civarında olan Kırgızistan nüfusunun %80'i Müslüman olduğuna göre, Müslümanların sayısı 4.160.000 civarında olmaktadır. Ankete göre bunların %6'sının din değiştirdiğini kabul ettiğimiz takdirde, Müslümanların din değiştirenlerin sayısı 250.000'e yaklaşmaktadır. Şayet "fikrim yok" diyenler ile cevap vermeyenleri de belli oranlarda "evet" ve "hayır" diyenlere yansıtarsak, din değiştirdiğini söyleyenlerin oranı daha da yükselecektir. Bunun –şayet gerçekse- ne korkunç bir durum olduğu ortadadır. Esasen Din Komisyonu da, Kırgızistan'da tespit ettiği Hizbu't-Tahririn faaliyetleri ve benzeri zararlı akımların varlığı yanında, ayrıca din değiştirme ve özellikle okul

⁸⁴ Daha önceki yıllara ait bazı rakamlar için Bkz. Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 245-246.

⁸⁵ Bkz. Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 10.

⁸⁶ Mathijs Pelkmans, " 'Culture' as a tool and an obstacle: missionary encounters in post-Soviet Kyrgyzstan", *Journal of the Royal Anthropological Institute*, cilt 13, sy. 4, Aralık 2007, ss. 881-899'dan naklen Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 247.

⁸⁷ Bkz. Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 247.

⁸⁸ Kiraz, a.g.tez notları.

çağındaki öğrencilerin⁸⁹ kandırılarak dinlerini değiştirmeleri hususlarını, Kırgızistan'daki en önemli dini sorunlar olarak zikretmiştir.⁹⁰

Hıristiyanlığa geçen Müslümanların sayısı ile ilgili yukarıda verdiğimiz rakamları görüşüp tartıştığımız ilgili bazı Kırgız arkadaşlar, rakamın çok yüksek olduğunu söylemişlerdir. Biz de onların dediği gibi olmasını temenni etmekteyiz. Fakat eldeki anket, onların da tahmininden çok yüksek bir rakamı ortaya koymaktadır. Üstelik anket, aşağıda geleceği gibi, halen Müslümanlık dinini değiştirmek isteyenlerin oranının da oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Yine ilgili arkadaşların verdiği bilgilere göre, Kırgızistan'da Müslüman olduğu halde, daha önce dininin gereklerini yerine getirmeyip sonradan dinini yaşamaya başlayanlar da kendilerini "din değiştirmiş" kabul etmektedirler. Bu arkadaşlar, oranın yüksek çıkmasında bu anlayışın da etkili olabileceğini düşünmektedirler. Dolayısıyla din değiştirdiğini belirtenler ve aşağıda geleceği gibi din değiştirmek istediğini belirtenlerle ilgili rakamları değerlendirirken, bu anlayışı da göz önünde bulundurmak gerekir.

Kırgızistan'da din değiştirmek isteyenlerin durumuna gelince, biraz evvel sözünü ettiğimiz geniş kapsamlı ankete verilen cevaplardan, ciddi oranda din değiştirmek isteyenlerin varlığını da görmekteyiz. Nitekim söz konusu ankette, "dininizi değiştirmeyi düşünüyor musunuz?" şeklindeki bir soruya, deneklerin %85,4'ü "hayır" derken, %5,0'ı "evet" ve %6,0'ı da "fikrim yok" demiştir. Soruya cevap vermeyenlerin oranı ise %3,6'dır. "Fikrim yok" diyenlerle cevap vermeyenleri belli bir oranda "evet ve "hayır" diyenlere yansıttığımız zaman, din değiştirmek isteyenlerin oranı %8'i geçmektedir. Bu da oldukça yüksek bir orandır.

⁸⁹ Kırgızistan'da öğrencilerin ve gençlerin dine yakınlık konusundaki bir araştırma için bkz. Sabirova B.K., Sulaymanov C.M., "Uroven i Osobennosti Veroterpimosti Sredi Uçaşeyssa Molodeji Yuga Kırgızstana" (Güney Kırgızistan'da Okuyan Öğrencilerin Dine Yakınlık Dereceleri ve Özellikleri), *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*, 157-161; Alilbekov M. Orozaliyev, "Tendentsii Rasprostraneniya İslama Sredi Malodeji vı Tsentralnoy Azii" (Orta Asya Gençliği Arasında İslam'ın Yayılma Tandansı), *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*, 243-245; Vasipov R.A., "Atnoşeniye Studentov kı Religiı" (Üniversite Öğrencilerinin Dinle Olan İlişkileri), *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*, 359-362.

⁹⁰ Osmonaliyev a.g.sunum; Mamayusupov O.Ş. Mamayusupov O.Ş. *Vaprosı (Problem) Religiı na Perekhodnom Periyode*, 26.

Din değiştirmek isteyenlerin hangi dine mensup kişiler olduğuna gelince, ankete katılan 1318 Müslüman'dan 65'i, yani %4,9'u din değiştirmek istediğini belirtmiştir. "Fikrim yok" diyenlerin oranı %5,2 (69 kişi) ve cevap vermeyenlerin oranı da %3,7 (49 kişi)dir. Kırgızistan'da halen 4.160.00 civarında Müslüman olduğuna ve ankete göre bunun %4,9'u din değiştirmek istediğine göre, demek ki yaklaşık 204.000 Müslüman din değiştirmek istemektedir. Bunun ne kadar dikkat çekici bir rakam olduğu ortadadır. "Fikrim yok" diyenlerle cevap vermeyenleri de belli oranlarda "evet" ve "hayır" diyenlere yansıtırsak, din değiştirmek isteyen Müslümanların oranı ve sayısı daha da yükselecektir.

Belki de, Hıristiyan guruplar, -Kırgızistan'ın demokratik yönden uygun bir ortam olması yanında ayrıca- yaptıkları anketlerle bu eğilimlerden haberdar oldukları için bu kadar yoğun faaliyet yapmaktadırlar.

Zaman zaman görüştüğümüz konuyla ilgili bazı Kırgız arkadaşlar, Kırgızlar arasında, ilk dönemlerde aldıkları maddi yardım ve daha başka desteklerden etkilenerik Hıristiyan dinine geçenlerin sayısında ciddi bir artış olduğunu; ancak, sonraları bu artışın gittikçe yavaşladığını söylemektedirler. Onların dediğine göre, başta sadece misyonerlerin parasını almak niyetiyle bu dine girenlerin önemli bir kısmı, daha sonra tekrar Müslümanlığa dönmektedir. Oysa ankette ortaya çıkan sonuç, tam tersini söylemekte ve Müslümanlar arasında din değiştirmenin gittikçe arttığını göstermektedir. Umarız anket gerçeği yansıtmamaktadır ve gerçik, ilgili Kırgız arkadaşların verdiği bilgilerdedir. Aksi bir durum, bize, Kırgızistan'da Müslüman nüfusun ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu gösterir.

Bize göre, Kırgızistanlı Müslüman yetkililerin bu rakamları çok iyi okuyup tahlil etmeleri ve buna göre de tedbir almaları gerekmektedir. Yine aynı yetkililerin, bu kadar büyük oranda Müslümanın din değiştirmiş olmasının ve din değiştirmek istemesinin nedenleri üzerinde ciddiyyetle durmaları icap etmektedir.

Muhtemelen yetkililer de bunu fark etmiş olacaklar ki, 16 Ocak 2009'da yayınlanan yeni İnanç Özgürlüğü yasasında, birini, kendi dinini bırakıp başka bir dine geçmesi yönünde ona etkin propaganda yapmak

(prozelitizm⁹¹) ve bu yönde misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak yasaklanmıştır.⁹²

Burada yeri gelmişken, Hıristiyanlık din değiştirenlerin durumu hakkında da anketteki rakamlara göre bilgi vermeye çalışalım. Buna göre, söz konusu ankete katılan 174 Hıristiyandan 8 kişi din değiştirdiğini söylemiştir ki, bu, oran olarak %4,5'e tekabül etmektedir ve din değiştirdiğini söyleyen Müslümanların oranından bir buçuk puan azdır. Din değiştirmediklerini söyleyenlerin sayısı ise 155 olup oran olarak %89'a tekabül etmektedir ve din değiştirmediklerini söyleyen Müslümanların oranından iki puan yüksektir. Kırgızistan'da yaşayan Hıristiyanların %2,2'si (4 kişi), soruya cevap vermemiş; %4'ü (7 kişi) "fikrim yok" demiştir.

Yine burada din değiştirmek isteyen Hıristiyanlarla ilgili de anket çerçevesinde bilgi vermek isteriz. Buna göre, ankete katılan 174 Hıristiyan'dan 9 kişi, yani %5,1'i din değiştirmek istediğini yazmıştır. Din değiştirmek istemediklerini söyleyenler 150 kişi olup %86,2'ye tekabül etmektedir. "Fikrim yok" diyenlerin oranı %6,3 (11 kişi) ve cevap vermeyenlerin oranı da %2,3 (4 kişi)dir.

7 - Hıristiyanlığa Geçiş Nedenleri

Biz, Kırgızlar arasında Müslümanlık din değiştirip Hıristiyan veya Budist olan yahut başka din veya inanışa geçen yahut geçmek isteyenlerin sayısının –ankete göre- çok olmasının temel nedenlerinden birinin "fakirlik" olduğuna inanmaktayız.⁹³ Yukarıda, misyonerlerin fakir Kırgız halkının bu yönünü nasıl istismar ettiklerini, nasıl bu yolla onları kazanmaya çalıştıklarını az da olsa anlattık.

Burada bir hususa işaret etmeden geçemeyeceğiz: Din Komisyonunun kayıtlarından geçen, dolayısıyla dini faaliyetler için izin almış olan çok sayıda gurup vardır.⁹⁴ Başka ülkelerde bu kadar çok gurubun dini faaliyet için izin alabileceğini sanmıyoruz. Sovyetler Birliği

⁹¹ Taciz edici istismarcı propaganda. İnsanların inancını satın almaya çalışmak. Misyonerlerin çokça başvurduğu bir yöntem. AİHM inanç propagandasını serbest bırakırken prozelitizm bunun dışında tutmuştur. (<http://www.privatesozluk.com/show.asp?m=Prozelitizm> 09.06.2009).

⁹² Bkz. *Kırgız Cumhuriyetindeki Din Tutumu Erkinliği cana Diniy Uyumdur Cümlüdü Kırgız Cumhuriyetinin Mıyızambı, Erkin Too Gazetesi*, 16 Ocak 2009, 1. bölüm, 5. madde, s. 6 (Ruşçası 15).

⁹³ Kırgızistan'da fakirlik için bkz. Ahmet Cihan, "Kırgızistan'da Yoksulluğun Binbir Yüzü", 1. Uluslar arası Sosyal Bilimciler Kongresi, SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Değişim Uluslararası Kongre 18-21 Eylül 2006, Kocaeli/Türkiye, Kongre Kitabı, (Kocaeli: 2007), 1122-1123.

⁹⁴ Bkz. Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 237-248.

zamanında, mahalli düzeyde bir dini öğretinin, cemaat, mezhep veya akımın dini teşkilatlanması için, o dine, akıma veya mezhebe inanan 18 yaşını geçmiş en az 20 kişinin birleşmesi ve bu birliğin Din Komisyonunca tescil edilmesi gerekiyordu. Bu yapıldığı takdirde o dini öğreti, akım veya mezhep mensupları dini faaliyete başlayabiliyordu.⁹⁵ Kırgız devleti, 16 Aralık 1991 yılında aldığı bir kararla⁹⁶ 18 yaşını geçmiş 10 Kırgız vatandaşının herhangi bir dini guruba kayıtlı olduğunu belgelemesi durumunda, o guruba Kırgızistan'da resmi faaliyet yapma hakkı vermeye başladı.⁹⁷ Bu kolaylıktan yararlanan pek çok dini akım Kırgızistan'da dini faaliyetlere girişti.⁹⁸ İşte Misyoner gurupların, ilk zamanlar sağlanmış olan bu kolaylıktan yararlanarak çok sayıda kurum, kuruluş, dernek, vakıf, vs. kurarak bunların çatısı altında hummalı faaliyet göstermeleri de Kırgızların Hıristiyanlaşmasını sağlayan etkenlerden biridir.

Kırgızistan'da misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak üzere 1992 yılından beri birçok Hıristiyan gurup faaliyet göstermektedir. Hatta bunlar, kendi aralarında birlik oluşturmak; böylece daha planlı ve daha etkili propaganda yapmak üzere bazı üst organizasyonlar kurmuşlardır.⁹⁹ Nitekim 27 Ekim 2001'de bunun için başkent Bişkek'te bir konsey düzenlenmiş ve bu konseyde Kırgızistan'daki bütün Protestan kökenli guruplar ve diğer Hıristiyan dini hareketler "Bütün Hıristiyan Menşeli Gurupların Kırgızistan'daki Birliği" adı altında birleşmişlerdir.¹⁰⁰ Bu şekilde birlik ve bütünlük içerisinde olmak ve dayanışma halinde faaliyette bulunmak da misyonerleri güçlü ve etkili kılan bir unsurdur.

Bunun yanında çok önemli gördüğümüz bir neden de, Kırgızların mensubu oldukları İslam dini hakkında; onun ilke ve prensipleri, ahlaki öğretileri, insanlığa sunduğu kurtarıcı mesajı vb. konularda bilgi sahibi olmamaları veya bu konuda çok az şey bilmeleridir. Eşefle belirtelim ki, Kırgız halkının dini bilgisi son derece azdır; Hz. Peygamber'in adını dahi bilmeyecek kadar dinden bihaber büyük kitleler vardır. Bununla birlikte bunlar her vesileyle Müslüman olduklarını söylemektedirler. Kırgız eğitim kurumlarında İslam dinine yönelik önemli bir eğitim programı yoktur.

⁹⁵ Bkz. "Dini Cemiyetler", *Ateistik Ensiklopedik Lugat*, (Taşkent: 1988), 126'dan naklen Seyfettin Erşahin, *Kırgızlar ve İslamiyet Göçebe Bir Türk Boyunun İslamlaşma Tarihi Üzerine Bir Deneme*, (Ankara: Sek Yayınları, 1999), 141, dipnot 242.

⁹⁶ Bkz. *Zakon Respubliki Kırgızistan*, Glava II, 8; *Kırgız Respublikasının Konstitusiyası*, (Bişkek, Akademiya 2007), 6.

⁹⁷ Mamayusupov, *Vaprosı*, 312; Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 1.

⁹⁸ Bkz. Arık, "Orta Asya Cumhuriyetlerinde Proselitizm Faaliyetleri ve Etkileri", 151-52; Murzaraimoğlu, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, 57.

⁹⁹ Bkz. Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 244-245.

¹⁰⁰ Bkz. Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 1-2.

Esasen Kırgızistan'da Devletin denetimi altında dini eğitim diye bir şey yoktur. Dini eğitim ileride özel bir makaleyle hakkında bilgi vermeyi düşündüğümüz medreselerde yapılmaktadır. Maddi yönden çok büyük sıkıntılar içinde bulunan medreselerin hali içler acısıdır. İslam dininin bu tür yerlerde okutulduğunu, öğretildiğini görmek, dini hassasiyeti olan herkesi derinden üzmekte, kahretmektedir. Buralarda eğitim görenler de, eğitim verenler de, verilen eğitimin kalitesi de, kısacası medreselerde eğitimin bütün unsurları tek kelimeyle "perişan" vaziyettedir. Kısmen iyi durumda olan İslam Üniversitesiyle birkaç enstitü de vaziyeti kurtarmaya yetmemektedir. Dolayısıyla İslam dini adına eğitim veren kurumların yetersiz olması, buna karşılık Hıristiyanlık eğitiminin daha modern mekânlarda ve eğitim teknolojisinin bütününe imkânları kullanılarak verilmesi, Kırgız halkını etkilemekte ve bir kısmının bundan dolayı Hıristiyanlığa kaymalarına zemin hazırlamaktadır.

Burada Kırgız halkının Hıristiyanların kucağına düşmesine neden olduğuna inandığımız bir hususa daha temas etmek istiyoruz. Ne yazık ki, bölgede İslam dini adına faaliyette bulunan pek çok kurum vardır. Bu kurumlardan bazıları samimi bir şekilde ve doğru bir tarzda bu işi yaparken, ne yazık ki daha büyük kısmı, mensubu olduğu, fakat uzun zamandır uzak kaldığı için pek çok ilke ve esasını unuttuğu dinini yaşamak isteyen Müslüman Kırgız halkına nasıl yaklaşacaklarını, onların gönüllerini nasıl kazanacaklarını bilmemektedirler. Bunlar davete çağrı yöntemi konusunda son derece yetersiz; toplum ve birey psikolojisi konularında oldukça bilgisizdirler. Onların bu olumsuz ve itici tavrı, bilhassa şehir merkezlerinde oturan entelektüel kesimleri İslam dininden soğutmaktadır. Bunların bir kısmı, bize, "şayet İslam dinini iyi bilmeseydim, bunların yüzünden bu dinden çıkardım" demişlerdir. Bir de buna, İslam dini adına ortaya çıktığını iddia eden bazı dini gurupların, bu kisve altında siyasi eylemler yapması, daha da kötüsü, bir kısmının terör eylemlerine bulaşması, bazı Kırgız yetkililerin ve halk kitlelerinin İslam'a olan bakışını olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁰¹

Burada bir kısmını zikrettiğimiz anlayışlardan dolayı, ne yazık ki, büyük bir hasretle diniyle buluşmaya ve onunla kucaklaşmaya koşan Kırgız halkı, karşısında özlemini çektiği dininin engin hoşgörülü, kuşatıcı ve sıcacık kucağını bulamamış; onun yerine malum bazı gurupların itici ve ötekileştirici kucağını bulmuş, ona sığınmak zorunda kalmış; fakat bununla tatmin olmamıştır.

İşte bütün bunlar ve bunlara benzeyen başka hususlar Kırgız halkının İslami yöneliş konusunda kafasını karıştırmakta; nasıl bir yol takip edeceği,

¹⁰¹ Bkz. Hidayet Aydar, *Kırgızistan'da Dindarlaşma*, (Bişkek 2009), 19-20.

nereye doğru yöneleceği hususunda şaşkınlık yaşamasına neden olmaktadır. Bu şaşkınlık onlardan bazılarını başka dini arayışlar içine girmeye sürüklemekte, adeta misyonerlerin kucağına itmektedir.¹⁰²

Görüldüğü gibi Kırgız halkının Hıristiyanlaşmasına zemin hazırlayan etmenlerin bir kısmı, misyonerlerin düzenli ve disiplinli çalışmalarından kaynaklanmaktayken, belki de bundan daha önemli diğer kısmı ise, bölgede davette bulunan bazı Müslüman gurupların negatif tavırlarından beslenmektedir. Kırgız yetkililerin, Kırgızistan'da İslam dini adına faaliyette bulunan gurupların ve eğitim veren kurumların mutlaka bu hususları göz önünde bulundurarak biran evvel kendilerine çeki düzen vermeleri gerekmektedir. Aksi takdirde ileride düzeltilmesi mümkün olmayan yanlışlıklar söz konusu olacaktır.

8 – Misyonerlikle İlgili Bazı Yasal Düzenlemeler

16 Ocak 2009 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren yeni İnanç Özgürlüğü (Din Tutuu Erkindigi...) yasasından önce çıkarılmış olan İnanç Özgürlüğüyle ilgili yasalarda yabancı ülkelerden gelip Kırgızistan'da dini faaliyette bulunanlar için çok uygun ve müsait yasalar vardı. Mesela Kırgız Devleti, 16 Aralık 1991 yılında aldığı ve 2009 yılına kadar meriyette bulunan bir kararla¹⁰³ 18 yaşını geçmiş 10 Kırgız vatandaşının herhangi bir dini guruba kayıtlı olduğunu belgelemesi veya bir vakıf dernek, kurum, kuruluş vs. tesis etmesi durumunda bunlar Kırgızistan sınırları içerisinde faaliyette bulunma hakkı elde ediyorlardı.¹⁰⁴ Kırgızistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 4 Mart 1996 tarihinde, Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümetinin Yapısı ve Düzeni Hakkında adını taşıyan 45 numaralı kararnameyle hükümete bağlı olarak Din İşleri Komisyonu adında bir komisyon kurulunca,¹⁰⁵ ülke içerisindeki bütün dini gurup ve cemaatlerin buraya isimlerini tescil ettirmeleri zorunluluğu getirildi. Tescil için ise, biraz evvel sözünü ettiğimiz gibi, 18 yaşını doldurmuş 10 Kırgız vatandaşının onay vermesi yeterliydi.

Oysa Sovyetler Birliği zamanında bile, daha önce de geçtiği gibi, mahalli düzeyde bir dini öğretinin, cemaat, mezhep veya akımın dini teşkilatlanması için, o dine, akıma veya mezhebe inanan 18 yaşını geçmiş en az 20 kişinin birleşmesi ve bu birliğin Din Komisyonunca tescil

¹⁰² Diğer bazı nedenler için bkz. Pay, "Misyonerlerin Kıskaçındaki Ülke: Kırgızistan", 256-268.

¹⁰³ Bkz. *Zakon Respubliki Kırgızstan*, Glava II, 8; *Kırgız Respublikasının Konstitutsiyası*, (Bişkek, Akademiya 2007), 6.

¹⁰⁴ Mamayusupov, Vaprosı, 312; Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 1.

¹⁰⁵ Büyükalaca, a.g.tez, 117.

edilmesi gerekiyordu. Ancak bu yapıldığı takdirde o dini öğreti, akım veya mezhep mensupları dini faaliyete başlayabiliyordu.¹⁰⁶ Kırgızistan'da dini cemaatlerin kurulmasının ve tescilinin bu kadar kolaylaştırılması, başta Hıristiyan misyonerler olmak üzere farklı dinlere mensup pek çok kişinin Kırgızistan'a gelerek burada dini faaliyette bulunmasını sağladı.¹⁰⁷ Bu kolaylık sayesinde misyoner guruplar çok sayıda kurum, kuruluş, dernek, vakıf, vs. kurarak bunların çatısı altında hummalı faaliyet göstermeye başladılar. Mevcut yasanın gereğini yapıp başvuran guruplar Komisyon tarafından onaylanıyor; çok sayıda farklı gurup bu şekilde hemen izin alabiliyordu. Bunun doğal sonucu olarak da Kırgızistan, dini faaliyetlerin merkezi haline gelmiş oldu.¹⁰⁸

Ne var ki bu zaman sürecinde bazıları bu kolaylığı istismar ederek bundan farklı şekillerde istifade etmeye kalkıştı. Bundan dolayı, bunun zorlaştırılması konusunda bazı girişimlerde bulunuldu. Bu rakamın az olduğu ve bunun arttırılması gerektiği gündeme getirildi. Bu yönde tasarı hazırlayan bazı milletvekilleri bu sayının 200, bazıları da 50 olmasını teklif ettiler. Nihayet Kırgız parlamentosunda yapılan görüşmeler sonunda sayının 200 olması kararlaştırıldı ve yasa bu şekilde Cumhurbaşkanına sunuldu. Aradan uzun zaman geçtiği halde, Cumhurbaşkanı kararı onaylamadı. Bu arada basında, Amerika Birleşik Devletleri hükümetiyle bazı Avrupa Devletlerinin hükümetleri ve yine bazı uluslar arası sivil toplum örgütlerinin, kararın yasalaşmaması için Kırgız devletine baskı yaptığına dair haberler yansıdı. Ancak bütün bunlara rağmen nihayet 12 Ocak 2009 tarihinde Cumhurbaşkanı Kurmanbek Bakıyev, söz konusu yasaı onayladı ve bu sayı 200 kişi olarak yeni İnanç Özgürlüğü yasasında yerini aldı.¹⁰⁹ Ancak daha önce izin almış bulunanlar faaliyetlerine devam edeceklerdir.

Bu yasanın yürürlüğe girmesiyle küçük ve marjinal dini gurup ve cemaatlerin,¹¹⁰ Kırgızistan'da kolayca yapılanmaları mümkün olmayacaktır. Esasen daha önce de bazı marjinal akımların ülke içinde faaliyet göstermeleri yasaklanmıştı. Çerkov Obedinenia Muna

¹⁰⁶ Bkz. "Dini Cemiyetler", *Ateistik Ensiklopedik Lugat*, (Taşkent: 1988), 126'dan naklen Erşahin, Kırgızlar ve İslamiyet, 141, dipnot 242.

¹⁰⁷ Bkz. Arık, "Orta Asya Cumhuriyetlerinde Proselitizm Faaliyetleri ve Etkileri", 151-152; Murzaraimoğlu, a.g.tez, 57; Pay, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", 237-248.

¹⁰⁸ Misyonerlerin bazı teşkilatları ve faaliyetleri için bkz. Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 1-9.

¹⁰⁹ Bkz. *Kırgız Respublikasındaki Din Tutuu Erkindiği cana Diniy Uyumdar Cöniündö Kırgız Respublikasının Mıyzambı, Erkin Too Gazetesi*, 16 Ocak 2009, 2. bölüm, 8. madde, s. 6 (Ruşçası 15).

¹¹⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Murzaraimov, *Dinder Tarihi*, 130-158; Ahmet Cihan, "Kırgızistan'da Dini Bilinçlendirmenin Toplumsal Tezahürleri", *Oş İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 8 (Oş 2005), 84-91.

(Munculuk),¹¹¹ Obşestvo Maharişi, Mormonov (Mormonlar), Şri Çen Moya, Vayşnavov, Krişnaitov, Hizbu't-Tahrir gibi akımlar bunlardan bazılarıdır.¹¹² Ne var ki yasağa rağmen bu örgütlerden bazılarının, mesela Hizbu't-Tahririn gizlice faaliyetlerini sürdürdüğü de belirtilmektedir.¹¹³

Hali hazırda geçerli olan ve 16 Ocak 2009'da yayınlanan yeni İnanç Özgürlüğü yasasına göre, bir dini organizasyonun Kırgızistan'da resmen faaliyette bulunabilmesi için, o dini organizasyonun 18 yaşını doldurmuş Kırgız vatandaşı 200 kişinin yazılı onayını alması gerekmektedir.

Yine bu yasaya göre birini, kendi dinini bırakıp başka bir dine geçmesi yönünde ona etkin propaganda yapmak (prozelitizm) yasaklanmıştır.

Eski yasada maddi yardım, sokak ve pazarlarda veya evlere giderek bedava kitap, broşür ve benzeri dokümanlar dağıtmak serbest idi. Misyonerler bu serbestiyetten azami derecede istifade ettiler. Ancak yeni çıkan İnanç Özgürlüğü yasası, dini kitap, kaset, video, cd ve benzerlerinin sokak ve caddelerde, pazarlarda, evlere gidilerek oralarda dağıtılmasını yasaklamıştır.¹¹⁴ Bununla beraber misyoner gurup, kurum ve vakıfların maddi yardım yapmaları konusunda herhangi bir yasaklama ve kısıtlama getirilmemiştir.¹¹⁵

9 – Kırgız Halkının Misyonerlere Tepkisi

Kırgız halkı arasında misyonerlerin faaliyetlerine şiddetle tepki gösterildiği de olmuştur. Nitekim 1994 yılı Mayıs ayında Atbaşı köyünde Kırgız Baptistler ve Müslüman halk arasında çeşitli sebeplerden dolayı büyük bir kavga çıkmıştır.¹¹⁶ Yine aynı köyde 1995 yılında yaşanan kavga da beş Baptist halk tarafından feci bir şekilde dövülmüştür. Benzeri

¹¹¹ Murzaraimov, *Dinler Tarihi*, 139-141; Yılmaz, a.g.m., 101.

¹¹² Mamayusupov O.Ş. *Vaprosi (Problemi) Reliğii na Perekhodnom Periyode*, 19; Fazlı Polat, "Din-Terör ve Güvenlik", *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*, 73.

¹¹³ Mesela Hizbu't-Tahrir bölgede rahat bir şekilde faaliyet gösterebilmektedir. (Bkz. Şefaettin Severcan, "Günümüz Orta Asya Türk Dünyası ve İslam (Kazakistan-Kırgızistan-Özbekistan)", *Ahmet Yesevi Uluslar arası Türk Kazak Üniversitesi II. Uluslar arası Türkoloji Kongresi 6-10 Ekim 2004 Türkistan*, 28. Ayrıca bkz. T.Jeremy Gunn, "Shaping and Islamic Identity: Religione, Islamism, and the State in Central Asia", *Sociology of Religion*, (2003), vol 64, No, 3, 400-401).

¹¹⁴ Bkz. *Kırgız Respublikasındaki Din Tutuu Erkındığı cana Diniy Uyumdar Cönündö Kırgız Respublikasının Mıyzambı, Erkin Too Gazetesi*, 16 Ocak 2009, 4. bölüm, 22. madde, s. 10 (Ruşçası 16).

¹¹⁵ Bkz. *Kırgız Respublikasındaki Din Tutuu Erkındığı cana Diniy Uyumdar Cönündö Kırgız Respublikasının Mıyzambı, Erkin Too Gazetesi*, 16 Ocak 2009, 3. bölüm, 18. madde, s. 10 (Ruşçası 16).

¹¹⁶ Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 10; Nazarbekov, a.g.tez, 47.

olaylar başka bölgelerde de yaşanmıştır. 1996 yılında Çüy eyaletinin İskra köyünde, önceleri Müslümanken Baptist olan ve sonra ölen birinin, köyde bulunan Müslüman mezarlığına gömülmesine köylüler izin vermemişlerdir.¹¹⁷ 2000 senesinde Celalabat şehrinin Kuruk-Köl köyünde Hıristiyanlığa geçenleri, köy halkı bir meclis kurarak yargılamış ve idamlarına karar vermiştir. Polislerin müdahalesiyle bunu gerçekleştirememişlerdir, ancak bunları köyden uzaklaştırmışlardır.¹¹⁸

Alınan tedbirler sonunda son zamanlarda bu tür olayların çıkmasının önüne geçilmiştir ve uzun zamandır misyonerlere tepki yüzünden herhangi bir olay çıkmamıştır. Biz de 2006-2009 yılları arasında üç yıl yaşadığımız Kırgızistan'da bölgedeki Müslümanlarla misyonerler arasında cereyan eden herhangi bir hadiseye rastlamadık.

Sonuç

Din özgürlüğü noktasında bölgenin en rahat ve en serbest ülkesi olan Kırgızistan, bağımsızlığını kazandığı günden beri misyonerlik faaliyetlerinin kıskaçında bulunmaktadır. Yukarıda misyonerlerin kurumlarına, faaliyetlerine, etkinlik derecelerine ve benzeri hususlara değindik. Çalışmada verilen bilgilerden, misyonerlerin Kırgızistan'da ciddi bir faaliyet alanına ve etkinliğe sahip olduklarını gördük. Ancak şunu da rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Hıristiyan gurupların, Kırgızları gönülden kendilerine bağlamayı başarmaları çok kolay değildir. Görebildiğimiz kadarıyla kendilerine bağlanan veya bağlanmış gibi görünen Kırgızların bu guruplarla aralarındaki en temel bağ "maddi menfaat"tir. Fakir ve yardıma muhtaç Kırgız halkının bir kısmı, yardımlarından yararlanmak için misyonerlere sokulmaktadır. Yardımın kesilmesi durumunda veya başka bir yerden daha büyük bir destek gelmesi halinde, bu insanlar öncekinden ayrılıp yeni destekçiye bağlanmakta tereddüt etmezler. Onca misyoner gurubun bu kadar yoğun faaliyet göstermesine ve büyük miktarda paralar harcamasına rağmen halkı Hıristiyanlaştırmada tahmin ettikleri kadar başarılı olamamaları bunu göstermektedir. Ne var ki, Kırgız yetkililerin ve bu arada diğer ülkelerde bulunan dini duyarlılığı olan gurupların,¹¹⁹ yukarıda sözünü ettiğimiz hususları mutlaka değerlendirmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde bugün "maddi menfaat"le kurulmuş olan bağ, ileride, kopması mümkün olmayan sağlam bir "dini bağ" haline gelebilir.

¹¹⁷ Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 10; Nazarbekov, a.g.tez, 47.

¹¹⁸ Murzaraimov, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", 9-10.

¹¹⁹ Biz, Temmuz 2009'da Astana'da kendisiyle görüştüğümüz Diyanet İşleri Başkanımız Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun talebi üzerine, misyonerlerin Kırgızistan'daki faaliyetleriyle ilgili tespitlerimizi bir rapor halinde Diyanet İşleri Başkanlığımıza sunarak dikkatlerini bu noktaya çektik.

Kaynakça

Abdiyev, "Yegovalardın Susamurga Kazatı", *Aalam Gazetesi*, (19,12,2001).

Akramova, Dilaram, *Dini Eğitimın Genel Eğitimdeki Yeri ve Kırgızistan'daki Durum*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), (Ankara: 2000).

Analiz Uçetnoy Registratsii Religioznih Organizatsiy i Uçebnih Zavedeniy na 01.01.2009 Goda.

Anderson, John, "Religion, State and Society in the New Kyrgyzstan", *Journal of Church and State*, (Ocak 1999), sayı 1.

Arık, Durmuş, "Küreselleşme Sürecinde Kırgızistan'da Misyoner Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme", *Dini Araştırmalar*, (Ankara: 2000), cilt 6, sayı 17.

Arık, Durmuş, "Orta Asya Cumhuriyetlerinde Proselitizm Faaliyetleri ve Etkileri", *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*.

Ateistik Ensiklopedik Lugat, (Taşkent: 1988).

Aydar, Hidayet, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi*, (Bişkek 2009).

Aydar, Hidayet, *Kırgızistan'da Dindarlaşma*, (Bişkek 2009).

Aynakulova, Gülnisa, "Günümüz Kırgızistan'ında Dinler ve Dini Faaliyetler", *1. Uluslar arası Sosyal Bilimciler Kongresi, SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Değişim Uluslararası Kongre 18-21 Eylül 2006, Kocaeli/Türkiye, Kongre Kitabı*, (Kocaeli: 2007).

Büyükalaca, Orhan Nadir, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Ankara: 2003).

Cihan, Ahmet, "Kırgızistan'da Dini Bilinçlendirmenin Toplumsal Tezahürleri", *Oş İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 8 (Oş 2005).

Cihan, Ahmet, "Kırgızistan'da Yoksulluğun Binbir Yüzü", 1. Uluslar arası Sosyal Bilimciler Kongresi, SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Değişim Uluslararası Kongre 18-21 Eylül 2006, Kocaeli/Türkiye, Kongre Kitabı, (Kocaeli: 2007).

Cihan, Ahmet, "Yoksullaşma Ve Dindarlaşmanın Bir Göstergesi Olarak Kırgızistan'da Din Eğitimi Veren Enformel Kurumlar", ", 11. Uluslar arası Sosyal Bilimciler Kongresi, Orta Asya Toplumlarında Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Arayışlar Uluslararası Kongre 22-24 Ekim 2008, Bişkek/Kırgızistan, Kongre Kitabı.

Çorotekin, Tınçtebek, "Kırgızistan Cumhuriyeti", (Çev. Nurgül Moldolieva), *Türkler Ansiklopedisi*, (Ankara: 2002), cild X.

Erdem, Mustafa, *Kırgız Türkleri Sosyal Antropoloji Araştırmaları*, (Ankara: ASAM Yayınları, 2000).

Erşahin, Seyfettin, *Kırgızlar ve İslamiyet Göçebe Bir Türk Boyunun İslamlaşma Tarihi Üzerine Bir Deneme*, (Ankara: Sek Yayınları, 1999).

Erşahin, Seyfettin, *Türkistan'da İslam ve Müslümanlar Sovyet Dönemi*, (Ankara: İlahiyat Vakfı Yayınları 1999).

Gasudarstvennaya Komissiya Pri Pravitelstve Kırgızskoy Respubliki po Delam Religiı, Spravočnik po Religiyoznim Organziatsyam, Proşedşim Uçetnuyu Registratsiyu, (Haz. Mamayusupov O.Ş.-Jeyenbekov D.A), (Bişkek: 2001).

Gömeç, Saadettin, *Tarihte ve Günümüzde Kırgız Türkleri*, (Ankara: Akçağ yayınları, 2002).

Gunn, T.Jeremy, "Shaping and Islamic Identity: Religion, Islamism, and the State in Central Asia", *Sociology of Religion*, (2003), vol 64, No, 3.

Gündüz, Şinasi, "Misyonerlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXX, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005).

Hizmetli, Sabri, *Orta Aziya Turik Respublikalarındaki Ziyandı Ağımdar Cane Missionerlik*, (Almatı: 2006).

İbragimov, Alinur, *Yehova Şahitlerinin Tarihçesi*, (Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi) (Danışman: Murzaraimov Bakıt), (Araşan/Bişkek 2006).

Kırgız Respublikasındaki Din Tutuu Erkindiği cana Diniy Uyumdar Cönündö Kırgız Respublikasının Mıyzambı, Erkin Too Gazetesi, 16 Ocak 2009, 3. bölüm, 15. madde .

Kırgız Respublikasının Konstitutsiyası, (Bişkek, Akademiya 2007).

Kiraz, Nuri, *Kırgızistan'da Dindarlaşma Tirendi*, Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, bitmemiş doktora tez notları.

Kitab-ı Mukaddes, (Matta, Markos, Resullerin İşleri, Vahiy).

Kozukulov, Timur, "Tarihi Süreçte Orta Asya ve Kırgızistan'da Din Siyaseti ve Eğitimi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 24 (Erzurum: 2005).

Kököuulu, Egemberdi, "Dini Sektalar", *Kırgız Ruhu*, Aralık 1997.

Kudaybergenov, Kurmanbek, *Misyonerlerin Davet Metodları*, Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi (Danışman: Murzaraimov Bakıt), (Araşan/Bişkek 2006).

Maksutov, "Dağı Bir Col Sektalar Cönündö", *İslam Madaniyatı*, Aralık 2002.

Mamayusupov O.Ş. *Vaprosı (Problemu) Religii na Perehodnom Periyode (Delikanlılık Çağındaki Gençlerin Dini Soruları)*, (Bişkek: 2003).

Maralbek, Nazarbekov, *Çirkölördün Kırgızstandağı iş arakteri (Kiliselerin Kırgızistan'daki Faaliyetleri)*, (Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi), (Danışman Oktay Çetin), (Araşan/Bişkek 2007).

Murzaraimoğlu, Bakıt, *Baptizm ve Kırgızistan'da Baptist Faaliyetler*, (Basılmamış Doktora Tezi), (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003).

Murzaraimov, Bakıt, *Dinder Tarihi*, (Bişkek: Başak Yay., 2008).

Murzaraimov, Bakıt, "Kırgızistan'da Misyonerlik Faaliyetler", *Akademik Bakış*, (Uluslar arası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi), İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Dünyası Fakülteleri, Celalabat/Kırgızistan, sayı 10.

Murzaraimov, Bakıt, "Kırgızstanda Missiyonerlik Kıyımдар", *Uluslar arası Globalleşme Sürecinde Kırgızistan'da Din Bilimleri ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Meseleleri Sempozyumu 21-22 Mayıs 2007 Bişkek*, (Bişkek: 2008).

Murzaraimov, Bakıt, "Kırgızistandın Aymagındağı Missiyonerlik Araketi Cana Diniy Ağımдар", *Teologiya Fakültetinin İlmii Jurnalı İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi*, (Kırgız Respublikasının Bilim Beruu Madaniyat Ministrliğı Oş Mamlekettik Üniversitesi Teologiya Fakülteti), (Oş: 2003), sayı 3-4.

Orozaliyev, Alilbekov M., "Tendentsii Rasprostraneniya İslama Sredi Malodeji vı Tsentralnoy Azii" (Orta Asya Gençliği Arasında İslam'ın Yayılma Tandansı), *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*.

Osekov B.K., "Politika Rassiskovo Pravitelstva Pa Rasprostraneniyyu Hristiyanstva Sredi Mestnovo Naseleniya Kazakskoy Stepi i Turkestandskovo Kraya vı 50-60e GG. XIX veka", (Rus Devletinin 19. Yüzyılın 50-60. Yılları Arasında Kazakistan ve Türkistan Yerel Halkı Arasında Hristiyanlığı Yayma Politikası), *Vestnik Oşskovo Gasudarstvennovo Universiteta Spetsialniy Vıpusk Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam 20-21 Mart 2004*), Oşskiy Gasudarstvenniy Universitet-Türkiye Diyanet Vakfı Oş Devlet Üniversitesi ve Türkiye Diyanet Vakfı İşbirliğiyle, (Oş: 2004).

Osmonaliyev, Kanıbek "Religioznaya Situatsiya vı Kırgızskoy Respublike i Vaprosi Prabavogo Obespeçeniya Religioznoy Deyatelnosti vı Kırgızstane" adlı sunum.

Pay, Salih, "Kırgızistan: Dinlerin Müsabaka Alanı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 17, sayı 2, (2008).

Pay, Salih, "Misyonerlerin Kıskaçındaki Ülke: Kırgızistan", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 17, sayı 2, (2008).

Pelkmans, Mathijs, " 'Culture' as a tool and an obstacle: missionary encounters in post-Soviet Kyrgyzstan", *Journal of the Royal Anthropological Institute*, cilt 13, sy. 4, Aralık 2007.

Polat, Fazlı, "Din-Terör ve Güvenlik", *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*.

Sabirova B.K., Sulaymanov C.M., "Uroven i Osobennosti Veroterpimosti Sredi Uçaşeyasya Molodeji Yuga Kırgızstana" (Güney Kırgızistan'da Okuyan Öğrencilerin Dine Yatkinlık Dereceleri ve Özellikleri), *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*.

Severcan, Şefaettin, "Günümüz Orta Asya Türk Dünyası ve İslam (Kazakistan-Kırgızistan-Özbekistan)", *Ahmet Yesevi Uluslar arası Türk Kazak Üniversitesi II. Uluslar arası Türkoloji Kongresi 6-10 Ekim 2004 Türkistan*.

Spisok Hıristiyanıski Uçebnik Zavedeniy na 13.02.2009 god, Din İşleri Komisyonunun, 17 Şubat 2009 tarih ve 16-16/126 numaralı resmi yazısı.

Şamiev Asan, *Kırgızstandağı Baptistterdin İş Araketteri*, Oş Devlet Üniversitesi Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi, (Danışman: Boronbaev Sabırbek), (Araşan/Bişkek 2008).

Şeranoviç, Mamayusupov Omurzak, "Religiyoznaya Situvaytsiya vı Kırgızskoy Respublike" (Kırgız Cumhuriyeti'den Dini Durum)", *Mejdunarodnaya Nauçnaya Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam)*.

Tabışaliyeva, Anara, *Sotsialniye Realii Yujnogo Kırgızstana*, (Bişkek: 1999).

Topsakal, İlyas, *Rus Misyoner Kaynaklarına Göre Rus Çarlığı ve Türkler (1552-1917)*, (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2009).

Trisko, Jessica N., "Coping with the Islamist Threat: analysing repression in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan", *Central Asian Survey*, (December 2005), vol. 24, no 4.

Vasipov R.A., "Atnoşeniye Studentov kı Religii" (Üniversite Öğrencilerinin Dinle Olan İlişkileri), *Mejdunarodnaya Nauçnaya*

Konferantsiya İslam vı Tsentralnoy Azii (Uluslararası Sempozyum Orta Asya'da İslam).

Yılmaz, Hüseyin, "Kırgızistan'da Misyonerlik ve Din Eğitimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/I (2007).

Zakon Respubliki Kırgızstan, Glava II.

(<http://www.akademikbakis.org/sayi10.htm>), (15/07/2009).

(<http://www.privatesozluk.com/show.asp?m=Prozelitizm>
09.06.2009).

Abstract

Missioners and Their Activities in The Central Asia: Kyrgyzstan Case

In this article, the issues of missioners and their activities in Kyrgyzstan are being discussed. Although entrance of Christianity and linked activities reach to the old times, the main works for spread of Christianity took place after the independence in 1991. Missioners who came to this country by using flexible and facilitator laws formed big organizations in the short period of time and operated serious missionary activities. As a result of these activities, some of Muslim origin Kyrgyzstan people became Christian. In this article, ventures and developments on this way, reasons of effectiveness of missioners etc. will be discussed.

Key words: Kyrgyzstan, missioners, Christianizing, institutions of education, help

